

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK
MESLEĞİNE YÖNELİK KAYGI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali Sezer ERMENEK

Antalya, 2021

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK
MESLEĞİNE YÖNELİK KAYGI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali Sezer ERMENEK

Danışman

Doç. Dr. Fatih USLU

Antalya, 2021

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Haziran, 2021

Ali Sezer ERMENEK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali Sezer ERMENEK'in bu çalışması XX.06.2021 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan:

Üye:

Üye (Danışman):

Yüksek Lisans Tezinin Adı: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ramazan Karataş

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bana destek olan, ilgisini ve önerilerini eksik etmeyen danışman hocam sayın Doc. Dr. Fatih USLU, kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici olan Doc. Dr. Nadire Emel AKHAN ve Öğr. Gör. Osman AKHAN hocalarıma sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan başta Arş. Gör. Abdulkadir KURT hocam ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümündeki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmalarım boyunca yardımını hiç esirgemeyen değerli arkadaşım Samet ÇİÇEK, Mustafa İNCE ve Hüseyin ACAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme de sonsuz teşekkürler ederim.

Ali Sezer ERMENEK

Haziran, 2021

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK KAYGI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Ermenek, Ali Sezer

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Fatih USLU

Haziran, 2021, 90 Sayfa

Bu araştırmada sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden içeyerleşik desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (*uygun, convenience sampling*) örneklemeğe göre seçilen, 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Sosyal Bilgiler Eğitimi son sınıfta öğrenim gören 40'ı kadın, 25'i erkek toplam 65 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın nicel boyutunun verileri Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda verilerin analizinde SPSS 22 paket programları kullanılmıştır. Nicel verilerinin analizinde T-test ve ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunun verileri ise nicel verileri açıklamak ve desteklemek amacıyla hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Nitel verilerin analizinde betimsel analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kaygılarının cinsiyet, GANO, anne eğitim durumu, aile gelir durumu ve üniversiteye gelmeden önce yaşanan yer değişkenlerine göre farklılaşmadığı; sadece baba eğitim durumu değişkeninde okuryazar olmayan ile ilköğretim değişkeni arasında ilköğretim mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumu yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler açıklamakta ve genellemektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayı, Meslek, Kaygı, Düzey

ABSTRACT

Social Information Determination Of The Level Of Anxiety Of Teacher Candidates Towards The Teaching Profession

Ermenek, Ali Sezer

Master, Department Of Social Studies Education

Thesis Manager: Assoc. Dr. Fatih Uslu

June, 2021, 90 Pages

In this research, it is aimed to examine the level of anxiety of social studies senior teacher candidates for the teaching profession. In the research, an inward pattern from mixed method research patterns was used. A total of 65 teacher candidates, 40 women and 25 men, were selected according to the sampling of the study's working group, which is easily accessible from purposeful sampling methods, and who studied social studies in the last year of social studies education at akdeniz university faculty of education in the 2019-2020 academic year. Data on the quantitative dimension of the study were collected by the anxiety scale for the teaching profession. Spss 22 package programs were used to analyze the quantitative dimension of the research. T-test and anova analyses were used in the analysis of quantitative data. Data on the qualitative dimension of the study were collected through a structured interview form prepared to explain and support quantitative data.

Descriptive analysis technique was used in the analysis of qualitative data. When the results of the study are evaluated in general, it is possible to say that the level of anxiety of senior teacher candidates towards the teaching profession is moderate. In addition, their concerns do not differ according to gender, gano, maternal education status, family income status and location variables experienced before starting to university; it was concluded that there was only a significant difference between the non-literate and the elementary education variable in the paternal education status variable in favor of those who graduated from primary school. This is explained and generalized by the data obtained through the semi-structured interview form.

Keywords: Teacher candidate, profession, anxiety, level.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
DİYAGRAM LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii



BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5

1.4. Sayılılar (Varsayımlar)	5
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kaygı.....	7
2.2. Kaygı Türleri.....	8
2.2.1. Durumluk Kaygı.....	9
2.2.2. Sürekli Kaygı	9
2.2.3. Olumlu-Olumsuz Kaygı	10
2.2.4. Bilişsel Kaygı	10
2.2.5. Somatik Kaygı.....	11
2.3. Kaygının Nedenleri ve Kaygının Belirtileri.....	11
2.4. Kaygı (Anksiyete) Bozukluğu Türleri	14
2.4.1. Panik Atak Rahatsızlıkları.....	14
2.4.2. Agorafobi	15
2.4.3. Sosyal Fobi.....	15
2.4.4. Genelleştirilmiş Kaygı Bozukluğu	15
2.4.5. Saplantı- Zorlantı Bozukluğu (Obsesif Kompulsif Bozukluk)	16
2.4.6. Travma Sonrası Stres Rahatsızlıkları	16
2.5. Kurumsal Açından Kaygı	16
2.5.1. Psikoanalitik Kuram.....	16
2.5.2. Davranışçı Kuram	16
2.5.3. Bilişsel Kuram.....	17
2.6. Kaygı İle Başa Çıkma Yolları.....	17
2.7. Kaygıyı Etkileyen Etmenler ve Akademik Başarı	19
2.8. Öğretmen Kavramı ve Etkili Öğretmen.....	21
2.9. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	26
2.10. Mesleki Kaygı ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılar	33
2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygıları	38
2.12. İlgili Araştırmalar	39

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	42
3.2. Çalışma Grubu	43
3.3. Veri Toplama Aracı	44
3.4. Verilerin Analizi	45

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	46
4.2. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	47
4.3. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Genel Ağırlıklı Not Ortalaması (GANO) Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	47
4.4. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	48
4.5. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	48
4.6. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	49
4.7. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Yaşadıkları Yer Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	50
4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleklerini Yapabilmeye Yönelik Kaygıları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	50
4.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Alan Yeterliliklerinin, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileme Durumlarına İlişkin Bulgular	52
4.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanabilecekleri Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Yeterliliklerinin Mesleki Kaygıları Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bulgular	53
4.11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aldıkları Lisans Eğitiminin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	55

4.12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Staj Eğitimlerinin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular	56
4.13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alanlarının Geleceğine Yönelik İnançlarının Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkilerine İlişkin Bulgular	57
4.14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileyebilecek Diğer Faktörler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	58

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	61
5.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA	65
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	79
İNTİHAL RAPORU	80

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Betimsel İstatistikler.....	44
Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeyleri.....	46
Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımının T-Testi Sonuçları	47
Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Genel Ağırlıklı Not Ortalamalarına Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları.....	47
Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları.....	48
Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları.....	49
Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Aile Gelir Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları	49
Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Onların Üniversiteye Gelmeden Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimine Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları.....	50

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleklerini Yapabilmeye Yönelik Kaygılarının Olup/Olmama Durumu.....	51
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Alan Yeterliliklerinin, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileme Durumları	52
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanabilecekleri Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Yeterliliklerinin Mesleki Kaygıları Üzerindeki Etkileri	54
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aldıkları Lisans Eğitiminin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkileri Hakkındaki Görüşleri.....	55
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Staj Eğitimlerinin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkisine Yönelik Görüşleri	56
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alanlarının Geleceğine Yönelik İnançlarının Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkilerine İlişkin Görüşleri.....	57
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileyebilecek Diğer Faktörler Hakkındaki Görüşleri.....	59

DİYAGRAM LİSTESİ

Diyagram 1. Karma Yöntem İçer yerleşik Desen İçin Diyagram.....	43
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
GANÖ	: Genel Akademik Not Ortalaması
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖA	: Öğretmen Adayı

S. : Sayfa
s. : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
Vb. : Ve Benzeri
Vd. : Ve Diğerleri
YY. : Yüzyıl



BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın dayandığı problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, belli başlı tanımlar ile araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Öğretmenlik mesleği gelecekte belirlenen hedefler doğrultusunda bireylerin yetiştirilebilmesi için temel mesleklerden biri görevi görmektedir. Öğretmen bilgi, tecrübe, davranış ve kişiliği ile öğrencilerin üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Bu noktada öğretmenin bilişsel yeterlikleri yanında duyuşsal reaksiyonlarının da önemli yeri vardır. Bu sebeple öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleğine yönelik olumlu yönde tutum geliştirip mesleki gereklilikleri yerine getirebilmesi birtakım kaygılara sebep olabilmektedir (Güngör, 2019).

Öğretmenlerin meslek hayatında yaşadıkları kaygı durumları incelendiğinde bu kaygıların sebeplerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Öğrenci sayısının fazla olması, öğretme aşamasında yaşanan güçlükler, mesleğe karşı duyulan yetersizlik hissi ve güvensizlik, kalitesiz eğitim verme bu kaygının artmasına neden olan durumlardandır. Ayrıca öğretmenin ders öncesi ve sonrasındaki olumsuz hisleri, iş yükü, mesleğe yönelik olumsuz bakış açıları bu kaygıyı etkileyen diğer etkenlerdendir. Bununla birlikte öğretmenlerin idareciler, veliler, mesai arkadaşları ile yaşadıkları bazı sorunlar, endişe, tükenme, stres, özgüven eksikliği gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Tüm bunların öğretmenin öğretme performansını da doğrudan etkilediği bilinmektedir (Kara, 2020).

Öğretmen adayları günlük öğretimde neyin nasıl gerçekleştirileceği, öğrenciyi derste etkileyip etkileyemeyecekleri konusunda endişe duyabilmektedir. Ancak bazı öğretmen ve öğretmen adayları ise bu endişelere kapılmaksızın kendilerinden emindir. Çünkü yapılacak hataların bile olağan olabileceğini görerek bu durumda bile kendilerini profesyonel görmektedir. İşte bu sebeple kimi öğretmen adayında bu düşünceler kaygıya sebep olabilirken kiminde ise eğitim-öğretimde aksaklığa sebep olamayacak kadar önemsiz olabilir (Kara, 2020).

Mesleki kaygı ise bireyin işi ile ilgili duygu durumunun yansımasıdır. Özellikle bilgi bakımından eksik, yeterli tecrübeyi edinememiş bireylerin mesleki kaygı duymaları olağandır. Bu kaygı zamanla ilerleyip korkuya dönüşmekte, bireyin cesaretinin kırılmasına neden olmaktadır. Elbette mesleki kaygının uyarıcı, motive edici etkileri de bulunmaktadır. Böyle durumlarda kaygı bireyi temkinli olmaya, çalışmaya teşvik etmektedir. Öyle ki kaygının doğru yönlendirildiği durumlarda olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016).

Mesleki kaygılardan en belirgin olanlarından biri öğretmenlik mesleğine yönelik olan kaygılardır. Özellikle öğretmenlik mesleğini layıkıyla yerine getirip getiremeyeceği, öğreticilik görevini yapıp yapamayacağı, iyi bir eğitimci olabilmek için yapması gerekenleri yerine getirip getiremeyeceği, öğretmenlik mesleğinin temel kaygılarından biridir. Bu alanda kaygı duyan öğretmen adayları bu durumda öğrenciyi merkeze almaktadır (Cabı ve Yalçınalp, 2013).

Öte yandan öğretmenlik mesleğini icra etmek için öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaygılarının atanma, mezuniyet, iş bulma gibi noktalarda yoğunluk gösterdiği de görülmektedir (Atmaca, 2013). Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet öncesi dönemde KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) kaygılarının fazla olduğu belirlenmiştir. Bu diğer öğretmenlik türlerine göre sosyal bilgiler öğretmenliğinde daha yoğundur (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016). Çünkü sosyal bilgiler öğretmenliği alanında yapılan atamaların yeterli oranda olmaması öğretmen adayının gelecek kaygısı yaşamasına neden olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans öğrenimleri sırasında yeteri kadar uygulamalı eğitim alamadıkları, teorik olarak aldıkları bilgilerin pratiğe yeteri kadar dönüştürülememesine sebep olmaktadır. Bu da sosyal bilgiler öğretmenin mesleğe başladığında kendilerini öğrenme ortamına hazırlamada yetersiz hissetmelerine, gerçek sınıf ortamını yeterli düzeyde tecrübe edememelerine neden olmaktadır. Öyle ki üniversitede alınan sosyal bilgiler eğitiminin mesleki yeterlilikleri açısından yeterli olmadığı bu noktada üniversitede görev yapan alan öğretim elemanlarına önemli sorumluluklar düştüğünü göstermektedir (Yılmaz ve Tepebaş, 2011; Akhan, 2015). Öte yandan öğretmen adaylarının lisans düzeyinde aldıkları mesleki bilgilerin yanı sıra öğrenciye nasıl davranılacağına dair dersler verilse de, psikolojik durumlarına yönelik rehberlik edilmemesi mesleki kaygı yaşamalarına sebep olan unsurlardandır (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016).

Sosyal bilgiler öğretmenin lisans öğrenimini tamamlayıp mesleğe başladığı ilk yılın zorlu olma ihtimali kaygı yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle yurt dışında mesleğe yeni

başlayan öğretmenlerin yaklaşık üçte birinin mesleği bıraktığı ya da farklı bir okula geçiş yaptığı bilinmektedir. Bu durum ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye’de bu kadar yüksek olmasa da görev yeri değişikliği boyutunda yansıdığı görülmektedir. Özellikle sözleşmeli öğretmenlikle beraber öğretmenin atandığı ilde en az 5 yıl kalma zorunluluğu düzenlemesinden önce, Doğu ve Güney Doğu illerine ataman öğretmenlerin sıklıkla görev yeri değişikliği talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu durum mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin daha ilk yıllardan önemli zorluklarda karşılaştıklarını göstermektedir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleğe yeni başladığında karşılaştığı zorluklar öğretmenden öğretmene değişiklik gösterse ortak belli başlı zorluklar vardır. Bunlardan bir diğeri de yeni görev yerine alışmak, uyum sağlamak ve öğretmeyi öğrenmektir. Bu ilk yılın kültürlenme süreci olarak görülüp, okul kültürü ve çalışma koşullarının mesleki karakteri, mesleki kaliteyi ve sonuçlarını önemli oranda etkilediği unutulmamalıdır. Bu sebeple de özellikle okul yönetimi ve kültürünün mesleğe yeni başlamış öğretmenlere destek olması, uygun olanakları sağlayıp, tecrübeli öğretmenler ile iş birliği içinde olmalarını sağlaması gerekmektedir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018).

Literatürdeki ilgili araştırmalar incelendiğinde Saban, Korkmaz ve Akbaşlı (2004)’nın öğretmen adaylarının mesleki kaygılarına yönelik yapmış olduğu çalışmanın sonucunda eğitim fakültesindeki farklı anabilim dallarının farklı sınıf düzeylerindeki kaygılarının birinci ve dördüncü sınıfta farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak Alisinanoğlu, Kesicioğlu ve Ünal (2010)’ın okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının incelendiği çalışmada, öğretim süreci ve kaygı düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Çakmak ve Hevedanlı (2005)’nin eğitim ve fen edebiyat fakültesi biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelendiği çalışmada, biyoloji öğrencilerinin kaygı düzeylerinin cinsiyet, arkadaşlık ilişkisi, sınıf, anne baba tutumu değişkenlerine göre değişiklik gösterdiği; başarı, fakülte, meslek ve ekonomik durum değişkenlerine göre ise bir değişiklik gözlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Taşgın (2006)’nın beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının farklı değişkenlere göre incelendiği çalışmada kadın öğretmen adaylarının ben merkezli ve görev merkezli kaygılarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu kaygı düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Benzer sonuç olarak Akgün, Gönen ve Aydın (2007)’nin ilköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelendiği çalışmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bozdam (2008)'ın öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelediği çalışmada öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri genel olarak orta düzeyde olduğu; Ünal ve Alaz (2008)'in coğrafya öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerine yönelik çalışmaya bakıldığında gelir düzeyi düşük olan ailenin öğrencilerinin, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin öğrencilerinden daha kaygılı olduğu; Doğan ve Çoban (2009)'ın eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarının incelendiği çalışmada öğretmen adaylarının tutumlarının olumlu olmasına rağmen kaygı düzeylerinin düşük olduğu; Kafkas, Mahmut, Çoban ve Karademir (2010)'ın beden eğitimi öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ve mesleki kaygılarının incelendiği çalışmada, yeterlik ve mesleki kaygı arasında orta düzeyde bağlantı olduğu; Alisinanoğlu, Kesicioğlu ve Ünal (2010)'ın okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının incelendiği çalışmada, öğretim süreci ve kaygı düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Adıgüzelli (2015), farklı üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelendiği çalışmada atanma, okul yönetimi konularında yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında hizmet öncesinde öğretmen adaylarının kaygılarına yönelik çalışmalar incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü, üniversitede alınan sosyal bilgiler eğitiminin mesleki yeterlilikleri açısından yeterli olmadığı (Yılmaz ve Tepebaş, 2011; Akhan, 2015), ilgili alan yazında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmaların azlığı ve bu dersi veren öğretmenlerin iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmedeki rolü düşünüldüğünde hizmet öncesindeki öğretmenlerin kaygı düzeyleri önem kazanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Tüm dünyada toplumların amacı iyi insan ve iyi vatandaşlara sahip olmaktır. Bu iyi insan ve iyi vatandaşın eğitimi de ailede başlasa da asıl şeklini okul ortamında almaktadır. Okul ortamında Sosyal Bilgiler öğretmenine bu bağlamda çok iş düşmektedir. Bu noktada bu dersin öğretmenlerinin iyi yetişmesi, mesleki hayatlarına başladıklarında kaygı düzeylerinin seviyesi, mesleki yeterliliklerine sahip olma durumları önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini ortaya koymaktır. Araştırmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri nedir?
2. Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri çeşitli değişkenler (cinsiyet, sınıf, GANO, aile gelir durumu) açısından farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygıları hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim sisteminin zamanla çağın ihtiyaçlarına göre şekillenmesi ile öğretmende, klasik anlamdaki öğretici konumundan öğrenciye bilgiyi keşfetmesinde ve yapılandırmasında yardımcı olan rehber konumuna gelmiştir. Bu nedenle öğretmen yeterlilikleri anlayışı da zamanla değişmiş ve bu doğrultuda eğitim fakültelerinin programları tekrar düzenlenmiştir. Çünkü öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinin niteliği eğitimin niteliğini de etkilemektedir. Nitelikli bir eğitimi de nitelikli yetiştirilen öğretmenler yapacaktır. İyi ve nitelikli öğretmen için nitelikli ve yetenekli adaylar gerekir.

Öğretmenlerin hızla değişen sosyal durumlardaki yaşama ve çalışma koşullarına ayak uydurabilmeleri için uluslar arası uzmanlık ve yetişmişlik anlayışının yanı sıra küresel düşünecek yeterlikte de yetiştirilmeleri ve anlayış kazanmaları gerekir. İki binli yıllarda dünyada her anlamda küresel bir değişimin yaşandığı düşünüldüğünde, en önemli değişikliğin okul içi-sınıf içi süreçlerde meydana geleceği ve sınıfı etkileyeceği de kabul edilmelidir. Bu gelişmeler, yalnızca meslek bilgisi değil, bilgiyi kullanma yöntemlerini bilen, toplumlar arası ilişkilerde hızlı karar alma, uyum, kendi işinde ve zamanın kullanımında tasarruf gibi pek çok özelliğe sahip çok boyutlu yetişmiş kişilerin öğretmen olarak yetiştirilmesini gerektirir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının da mesleğe başlamadan kendini yeterli, kaygılardan uzak ve kendini gerçekleştirmiş bir öğretmen olarak hizmet içi süreçlerini tamamlamış olmaları önem kazanmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlaması umulmaktadır.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu çalışmada,

- Araştırmada kullanılan ölçme aracının araştırmanın amacına uygun olduğu,

- Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, kullanılan ölçme aracını içtenlikle ve objektif olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan son sınıf öğretmen adayları,
- Öğretmen adaylarının araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçlarına verdikleri cevapları,
- Araştırmacının ulaşmış olduğu kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İnsanları, bir demokrasinin aktif vatandaşı haline getirme hedefine ulaşmak için sosyal bilimlerin ve tarihin içeriğine büyük ölçüde dayanan disiplinler arası bir yaklaşımdır (Sunal ve Haas, 2005).

Öğretmen: Belirli bir plan ve program dahilinde öğretim faaliyetlerini formal eğitim kurumlarında yürüten uzman kişilerdir (Eskicumalı, 2012). Öğretme etkinliklerini okullarda gerçekleştiren ve bireyleri toplumsal beklentiler doğrultusunda yetiştiren kişilerdir (Özden, 2008).

Kaygı: Üzüntü, endişe duyulan düşünce, gam, tasa” olarak ifade edilirken, kötü bir durumla karşılaşılacakmış düşüncesinden dolayı meydana gelen “sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu (TDK), 2020).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kaygı kavramının tanımı, kaygının türleri, kaygıya neden olan etkenler, sebepleri ve belirtileri, buna bağlı olarak kaygı bozukluğu türlerinin neler olduğundan bahsedilecektir. Ayrıca öğretmenlik kavramının tanımına değinilerek öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri, etkili öğretmen, mesleki kaygı ve sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının yeri üzerinde durulacaktır.

2.1. Kaygı

Türk Dil Kurumu (2020)'nin ifadesine göre kaygı “üzüntü, endişe duyulan düşünce, gam, tasa” olarak ifade edilirken, kötü bir durumla karşılaşılacakmış düşüncesinden dolayı meydana gelen “sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmaktadır.

Kaygıyı Spielberger (1979) korku durumu, sinirli olma hali, gerginlik durumu ve fizyolojik değişkenlerin birleşimi ile meydana gelen tepkiler bütünü olarak tanımlamaktadır (akt. Bozdam, 2008). Çakmak ve Hevedanlı (2005) ise bireyin tehlikeli olarak nitelendirdiği hoş olmayan bir duruma yönelik çevresel uyarıcıların oluşturduğu ruh hali olduğunu ifade etmiştir.

Barlow (2004) kaygıyı, “yaklaşmakta olan olumsuz olaylarla başa çıkmaya hazır veya hazır olan geleceğe yönelik bir ruh hali” olarak kabul etmiştir (akt. Dominglos, Abad & Alfonso, 2015). Freud ise “tehlikeli bir olay karşısında etkili bir davranışta bulunamama ve karşı koyma direnci gösterememe sonucu psikolojik yapıda bilinçsizce gelişen bir duygu” olarak tanımlamaktadır (Ünal Karagüvan, 1999).

Demiriz ve Ulutaş (2003) bireyin iç veya dış dünyasından kaynaklı olarak bir tehlike olasılığına karşılık, bir durumun tehlike olarak algılanması üzerine bireyin yaşadığı duygu durumu olarak tanımlamaktadır. Öte yandan Kierkegaard (1849), kaygıya yaşamın bir parçası olarak görerek bireyin ölümüne kadar devam eden bir hastalık olduğunu ifade etmektedir (akt. Nozoğlu, 2020).

Bakırcıoğlu (2005)'na göre ise ortada belirli bir sebep yokken bilinçdışının etkili olması ile yaşanan tedirginlik, gelecek korkusu, iç sıkıntısı gibi duyguları hissettiren evrensel bir

duygudur. Bu duygunun şiddetli bir şekilde hissedilmesi bireyin geçmişte yaşadığı çatışma ve engellemelerle ilgilidir.

Yapılan tanımlar incelendiğinde net bir tanımın olmamasının nedeninin öfke, elem, korku, endişe, üzüntü gibi farklı duygu durumları içinde birlikte düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan genellikle korku ve kaygı durumunun aynı manaya gelecek şekilde kullanılması da bu durumun sebeplerindendir. Çünkü korku kaygıdan farklı olarak belli bir duruma yönelik verilen ani bir tepki olup nesneye bağlı iken, kaygı ise belirsiz bir duruma karşı verilen nesnesi belli olmayan tepkidir (Nozoğlu, 2020).

2.2. Kaygı Türleri

Alan yazın incelendiğinde kaygının farklı çeşitleri olduğu görülmektedir.

Coleman ve Broen (1972) kaygıyı beş boyutta ele almaktadır (akt. Bozdam, 2008, s.3):

1. Gerçekçi ya da patolojik kaygı durumu
2. Özgül ya da genel kaygı durumu
3. Farkında olunan ya da olunmayan kaygı durumu
4. Geçici ya da sürekli kaygı durumu
5. Olumlu ya da olumsuz kaygı durumu

Freud ise kaygıyı dört boyutta inceleyerek, kaygının dürtülerden ve iç güdülerden kaynaklanan gücün bastırılmasıyla ortaya çıktığını savunmuştur (Köknel, 2014):

1. Üst Benlik Kaygısı: Baskıcı, sert, katı, engelleyici, denetleyici üst benliğin sebep olduğu kaygı türü olarak suçluluk ve günahkarlık duygusuyla bir arada bulunmaktadır.
2. İğdişlik Kaygısı: Oedipus karmaşası ismi verilen dönemden kaynaklanmaktadır. Yaralanma, bedensel ve ruhsal örselenme, başarısızlık gibi düşünceleri içermektedir. Cinsel korkularla birlikte bulunmaktadır.
3. Ayrılma Kaygısı: Sevilen, sayılan, ilgi duyulan kişiyi kaybetmek veya bu kişiden uzak kalma korkusu ile ortaya çıkan kaygıdır.
4. Alt Benlik Kaygısı: Benlik denetiminin etkisinin azalarak alt benlikte bulunan dürtüler ve iç güdülere bağlı davranış ve eylemlerin gün yüzüne çıkmasından korkulmaktadır.

Spielberger ve arkadaşları ise kaygıyı durumluk kaygısı ve sürekli kaygı olarak iki gruba ayırmıştır. Öner ve Le Compte (1985) ise sürekli kaygı ve durumluk kaygısı arasındaki ilişkiyi fiziğin potansiyel ve kinetik enerjisi örneğine benzetmektedir. Öyle ki sürekli kaygı potansiyel enerjiye benzerken, durumluk kaygısı kinetik enerjiye benzemektedir. Bununla birlikte durumluk kaygısı ve sürekli kaygı belli bir zaman içinde ortaya çıkan reaksiyonu gösterme eğilimi olarak ortaya çıkmaktadır (akt. Nozoğlu, 2020).

2.2.1. Durumluk Kaygı

Durumluk kaygı Spielberger'e göre kaygı, gerginlik, korku gibi durumlarla karakterize edilen kaygı durumudur. Bu kaygı türünde kişi herhangi bir olayla karşılaştığında hissetmiş olduğu tüm olumsuz sonuç beklentisini ifade etmektedir (Bozdam, 2008; Kapıkıran, 2002).

Spielberger'e göre, içinde bulunulan durumun tehdit edici, tehlike yaratan koşullardan oluşması veya bu şekilde algılanmasından ve yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu kaygı çeşidi hoş olmayan, elem veren durumu ifade etmektedir. Durumluk kaygı durumunda bilinç açıktır ve olanlardan haberdardır. Bununla birlikte bitkisel sinir sistemi işlevinde değişimin olduğunu gösteren belirtiler ortaya çıkmaktadır (Köknel, 2014).

Durumluk kaygı içinde bulunulan gergin ortamda hissedilen objektif olmayan korkulardır. Bu kaygı durumunu yaşayan kişilerde sinir sisteminin uyarılması sonucunda sararma, terleme, kızarma, titreme gibi fiziksel durumlar oluşabilmektedir. Strese sebep olan durum ortadan kalktığında veya yok olduğunda ise belirtiler zamanla azalarak yok olmaktadır (Şanlı Kula ve Saraç, 2017).

2.2.2. Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı, kişilik özelliği olarak bilinmektedir. Çevresel etkilerin tehdit edici bir unsur olarak görülüp, durumluk kaygı ile birlikte tepki verilmesi durumudur (Bozdam, 2008). Kişilik yapısı ile bağlantılı olarak kaygı düzeyinde değişimler olmaktadır. İnsanlarda bu sürekli kaygı durumu farklılık göstermektedir. Bunun sebebi ise tehdit eden tehlike durumunun yorumlanması, değerlendirmesi, algılanma şeklinin de değişiklik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu değişiklik durumluk kaygı düzeyini de etkilemektedir. Günlük yaşamdaki kişiliği oluşturan etmenler sonucunda sürekli kaygı düzeyinin yüksekliği sorun çözme durumunda durumluk kaygı düzeyinin şiddetli bir şekilde yükselmesine sebep olmaktadır (Köknel, 2014).

Sürekli kaygı durumu yaşayan kişiler bu kaygı durumunu yaşamının farklı alanlarında yaşamakla birlikte hoşnutsuz durumlarla karşılaştıklarında fazla tepki verebilmektedir. Özellikle kendisi için tehdit unsuru teşkil etmeyen durumları bile tehdit olarak algılayabilmektedir. Buna bağlı olarak da daha kolay incinip daha karamsar olabilmektedir (Şanlı Kula ve Saraç, 2017). Oysa ki bu sürekli kaygı durumundan doğan rahatsızlık, mevcut olayın birey için taşımış olduğu anlamdan kaynaklanmaktadır (Kuzucu, 2013).

Sürekli kaygı yaşayan bireylerde bu kaygı düzeyinin yüksekliği bireylerin başarı ve performans gibi durumlarını etkilemektedir (Ültaş, 2005). Özellikle “vesveseli”, “havadan nem kapan” olarak nitelendirilen insanların çevresindeki uyarıcıları genellikle tehdit unsuru olarak algılamaya meyilli olmaları, bu duygu durumunun kişiliklerin parçası haline gelmesine sebep olmuştur (Uysal, 2019).

2.2.3.Olumlu-Olumsuz Kaygı

Belirli bir düzeye kadar normal olarak kabul edilen kaygının belirli düzeyin üstüne çıkması durumu yaşamı olumsuz etkilemektedir. Olumlu kaygı durumu duygu ve düşünceyi pozitif yönde etkileyerek kişiyi güdülemektedir. Öyle ki dış tehditlere karşı uyarıcı bir işlevi olup bireyin yaşamını kolaylaştırıp uyum sağlama durumunu etkilemektedir. Bireyi öğrenmeye karşı güdüleyen olumlu kaygının doğal bir uyarı işlevi görerek yolunda gitmeyen durumlar için problem çözülmesine yardımcı olmaktadır. Olumsuz kaygı durumu ise negatif duygu ve düşünceyi tetiklerken birey üzerinde olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Eğer birey kaygısını yönetemiyorsa ne kadar çaba sarf etse de başarılı olamayacağını hissedeceği için kaygının esiri olabilmektedir. Bu da başarabileceğinin daha azını gerçekleştirmesine kendini çaresiz hissetmesine sebep olmaktadır (Uysal, 2019).

2.2.4. Bilişsel Kaygı

Bilişsel kaygı, kaygının zihinsel boyutunu oluşturmaktadır. Bireyin negatif değerlendirmeleri veya kendi başarılarına dair yüklediği negatif beklentilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bilişsel kaygı durumu, rahatsız edici boyuttaki görsel imgeler, bireysel sıkıntılar ve bunlarla bağlantılı olarak olumsuz his ve düşüncelerin bilinçli bir şekilde yansımalarıdır (Bozdam, 2008).

2.2.5. Somatik Kaygı

Somatik kaygı durumunda bireyin kalp atışı, kas gerilimi, terleme, kan basıncı gibi durumlarda değişiklik meydana gelmektedir (Bozdam, 2008). Somatik rahatsızlığı olan bireylerde aile üyelerinin bedensel hastalığı bulunması, bedensel yakınmalarının olması çevresindeki ilgi ve sevgiyi toplamaya yönelik davranımda bulunmasını desteklemektedir. Bu sebeple somatik kaygı durumu olan bireylerde kişi ve kişiler arası sorunlar fiziksel belirtiler üzerinde iletilip, tıbbi yardım istenmesi şeklinde bir davranışa dönüşme özelliği göstermektedir. Somatizasyon bu yönüyle ele alındığında kültürel bir iletişim şekli olarak değerlendirilmektedir. Gençlerde hastalıkla fazla uğraş ya da hastalık fobisi biçiminde kendini gösterirken, yaşlılarda yakınmalarının sebebinin fiziksel bir sebebi olduğuna yönelik güçlü bir inançları olduğu görülmektedir (Kesebir, 2004).

2.3. Kaygının Nedenleri ve Kaygının Belirtileri

Kaygı, insan yaşamında gerek çevresel gerekse ruhsal olarak ortaya çıkan birçok dürtü ve güdü ile karşılaşmaktadır. Böyle durumlarla karşılaşan bireylerde karar vermekten kaynaklı zorluklar yaşaması muhtemeldir. Örneğin birey istemediği iki seçenek arasında tercih yapmak zorunda kalabileceği gibi tam tersine istediği iki seçenek arasında tercih yapma zorunluluğu da kaygılı olmasına sebep olabilmektedir. Bu girilmesi gereken bir sınav, sağlık sorunu, aile, çocuklar veya yetişmesi gereken bir işle ilgili olabilmektedir. Ancak önemli olan kaygıyı bu gibi olumsuz sonuca sebep olabilecek durumlarda itici bir güç olarak yaşama yansıtabilmektir (İşlek, 2016).

Blair (2014)'e göre kaygının sebepleri şu şekildedir (akt. Gümrükçü Bilgici, 2016):

Hızlı Bilimsel Gelişmeler

Birey yaşamdaki yeni gelişmelerden, sunacağı yarar ve zararlara değinilmeden haberdar olmaktadır. Bu bilim ve teknolojinin, ahlak ve etiğin herhangi bir iletişim halinde olmadığını göstererek “ölüm” ve “yaşam” kavramlarını deforme ederek kaygı ve memnuniyetsizlik duygusunun artmasına neden olmaktadır.

Aşırı Bilgi Yüğü

Birey her türlü bilgiye kolaylıkla ulaşabilmektedir. Bunun sonucu olarak da hemen cevap almaya alışmaktadır. Bu bilginin gerektiği kadar denetlenmesini engelleyerek gereken değerlendirme, sınıflandırma ve ilişkilendirmelerin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu tür bilgi de zaman zaman kaygıya sebep olabilmektedir.

Seyahat Kolaylığı

Bireyin işi sıklıkla yer değişimine sebep olabiliyor, taşınmayı gerektiriyor ise topluluk hissiyatının gelişimini de olumsuz yönde etkiliyordur. Eğer yakın bir zamanda taşınabileceği biliniyorsa yan komşu ile ilişki kurmak anlamlı gelmeyebilir. Bu sebeple sosyal çevre eksikliği kaygı nöbetlerine karşı savunmasız kalınmasına sebep olabilmektedir.

Yalnız Yaşama Furyası

Eğer birey yalnız yaşıyorsa düşüncesini gözden geçirmesini veya konuşup rahatlamasını sağlayacak birinden uzak olacağı için önemsiz küçük endişeler bu durumda gözüne daha büyük görünmeye başlayacaktır. Bu da yalnızlığın kaygıyı beslemesine neden olmaktadır.

Medyanın Gücü

Medya aracılığıyla sunulan bilgilerin zaman zaman gerçeği yansıtmayabilmektedir. Az rastlanan veya az dikkat çekici olan olaylar medya aracılığıyla sunulurken özellikle ürkütücü ve tuhaf olan haberlerin tüm detayları ile sunulması bilginin gerçeklerden saptırılmasına sebep olmaktadır.

Düşünce Akışına Aşırı Müdahaleler

Bireylerin yaşamış olduğu çevreler düşünce akışını sekteye uğratabilen ve gittikçe artan gürültülü ortamlara dönüşmektedir. Bu da kişisel elektronik aletlerin kapatılsa bile çevreden aldığı uyarıcılardan uzaklaşmasını engellemektedir. Ne zaman rastlanacağı bilinmeyen ve sürekli olarak yinelenen bu etmenler konsantrasyonu etkilediği gibi kaygı sorunlarında da ciddi rol oynamaktadır.

Giderek Kısalan Oyun Zamanı

Yaratıcı oyunlara zaman ayrılamaması, karşılaşılan problemlere karşı yenilikçi düşünme durumunun zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu da kaygı durumunu tetiklemektedir.

İstek ve İhtiyaç Duygularının Karışması

Bireyin maddi olarak gücünün yetmeyeceği ve gerçekten ihtiyaç duymadığı eşyaları almaya yönelik aşıl原因 fikirler kaygıya sebep olabilmektedir.

Yaşlanma Korkusu

Bireyin sonsuza kadar genç kalmak için hissettiği zorunluluk, kaygıya sebep olmaktadır.

Kaygı, yaşamın olağan bir parçasıdır. Günlük yaşamda farklı sorunlarla ilgili olarak yaşanabilmekle birlikte her insanda farklı şekilde görülebilmektedir. Kaygı durumunu yaşayan

bireylerde ruhsal, bilişsel, fiziksel, duyuşsal olarak bazı belirtiler göstermektedir. Bedensel belirtileri arasında bulantı, baş dönmesi, baş ağrısı, güçsüzlük, iştahsızlık, halsizlik, titreme, solunum artması, uykusuzluk bulunurken; ruhsal belirtileri arasında ise panik, tedirginlik, korku, şaşkınlık, endişe yer almaktadır (Nozoğlu, 2020).

Köknel (2014)'e göre kaygı belirtileri şu şekildedir:

Gerilim: Gerilim duygusu, irkilme tepkisi, bitkinlik, kolaylıkla ağlamak, yerinde duramamak, gevşeyememek, ürpermektir.

Kaygılı Mizaç: Olumsuz, kötü bir şeyin olacağına yönelik beklenti, korkulu bekleyiş ve endişe durumu.

Uykusuzluk: Uykuya dalmada güçlük çekmek, uykudan uyanıldığında bitkinlik hissi yaşamak, bölünmüş uyku durumu, gece korkuları, karabasan ve düş görme.

Korkular: Yalnız kalmaktan, trafik ve kalabalıktan, karanlıktan, yabancılardan ve hayvanlardan korkmak.

Depresif Mizaç: Hobilerden zevk alamamak, erken uyanma, depresyon hali, ilgi yönetimi ve gün içinde yaşanan dalgalanmalar.

Entelekt: Bellek zayıflığı ve konsantrasyon güçlüğü çekmek.

Kalp- Damar Belirtileri: Göğüste ağrı, çarptı, baygınlık, damar titreşmesi.

Bedensel Durum: Diş gıcırdatma, kulak çınlaması, ağrıma ve seğirmeler, sıcak ve soğuk basması, kas gerginliği, görme bulanıklığı yaşamak.

Mide-Bağırsak Belirtileri: Karın ağrısı, yutma güçlüğü, bağırsakta gaz oluşumu, kilo kaybı, ishal, karında dolgunluk hissetmek.

Solunum Belirtileri: Boğulma duygusu, iç çekmek, göğüste baskı ve sıkışma hissetmek.

Sinir Sistemi Belirtileri: Yüz kızarması, ağız kuruluğu, baş dönmesi, baş ağrısı, gerilim, solgunluk.

Boşaltım Sistemi Belirtileri: Sık idrara çıkma.

Davranış Belirtileri: Huzursuzluk, gerginlik, yüz solgunluğu, yerinde duramama, yutkunmak.

Fiziksel etkileri madde madde açıklandığı üzere kaygı, şiddetine ve süresine göre insan vücudunda çeşitli etkileri bulunmaktadır. Öyle ki bu dönemi yaşayan bireyle sürekli başarısızlık duygusunu yaşayacağını hissetmektedir. Bu da bireyin yaşamını olumsuz etkilemektedir.

Kaygının başarıyı etkileyebileceği gerçeğinin yanı sıra olumsuz olarak etkisi bulunup başarısızlığa sebep olabileceği de bir gerçektir (Bozdam, 2008).

2.4. Kaygı (Anksiyete) Bozukluğu Türleri

2.4.1. Panik Atak Rahatsızlıkları

Bu rahatsızlık türü bireyin beklediği bir anda ortaya çıkıp tekrarlanması ve yaşamı tehdit ederek endişe, korku, somatik belirtiler göstermesi durumudur. Korkutucu yanı olan bu atak durumunda bireyde kalp krizi, felç geçiriyormuş hissi yaşatmaktadır. Özellikle panik bozukluğu olan bireylerin kalp atışının hızlanması, nabız atışındaki artış gibi durumlarla fazla ilgilidir ve bu gibi vücutlarındaki değişikliklere karşı hassasiyet duyarlar (URL 1, 2020).

Panik atak rahatsızlığında bazı belirtilerin en az dördü veya daha fazlası aynı anda başlayabilmektedir. On dakika gibi kısa bir süre içerisinde de en yüksek düzeye ulaşarak tekrarlanabilmektedir. Bu belirtiler şu şekildedir (Ünal, 2017):

- Terleme,
- Sarsılma veya titreme
- Kalp atışını duyma, çarpıntı, kalp atış hızındaki artış
- Soluğun kesilmesi
- Nefes darlığı, boğuluyor gibi olma
- Göğüs ağrısı, göğüste sıkıntı
- Karın ağrısı, bulantı
- Sersemlik, düşecek gibi olma, baş dönmesi
- Gerçek dışılık duygusu, benliğinden ayrılmış gibi hissetme
- Ölüm korkusu
- Kontrolü kaybedeceğini hissetme
- Çıldıracağı korkusu
- Üşüme, ürperme, ateş basması
- Uyuşma, karıncalanma

2.4.2.Agarofobi

Bireyin agarofobi atağını yaşaması halinde kaçıp çıkma konusunda zorluk çekmesi veya hiç kimseden yardım alamayacağı bir yerde olma korkusunu yaşaması durumudur. Örneğin uzun kuyruklara girmek, toplu ulaşımı kullanmak, kalabalık dükkanlara girmek veya sinema/toplantı ortamlarında olmaya çekinme durumunu yaşamasıdır. Bu da hastane ve ya doktordan uzak olmak istememeyi beraberinde getirmektedir (URL1, 2020).

Özellikle panik atağın geldiğinde şu yerlerde olmaktan kaygı duyulmaktadır (Ünal, 2017):

- Kapalı yerler
- Araba kullanmak
- Yalnız kalmak
- Toplu ulaşım araçlarını kullanmak
- Kalabalık ortamlar
- Alışveriş merkezinde bulunmak
- Sırada beklemek

2.4.3.Sosyal Fobi

Bireyin başka insanlar tarafından gözlendiğinde aptal duruma düşme yada küçük düşürülme ile ilgili yaşadığı korkudur. Örneğin birey için bir toplantıda yüksek sesle konuşulması korkutucu bir durum olabilmektedir. Tanışmak istenen biri ile konuşmak aşılamayacak bir engel gibi görünür, kantinde yemek yemek, davete gitmek rahatsızlık verici bir durumdur. Genel olarak bir işlev bozukluğu durumu yaşanmaktadır. Bu sebeple de birey kendini iyi hissetmediği yerlere şüpheyile yaklaşıp bu ortamlardan kaçınmaya çalışmaktadır (URL 1, 2020; Ünal, 2017).

2.4.4. Genelleştirilmiş Kaygı Bozukluğu

Birey her konuda endişe duyarak abartılı bir şekilde tedirginlik durumu yaşamaktadır. Örneğin çocuğuna araba çarpması, eve hırsız girmesi, ebeveyninin hastalanması, borçlarını ödeyemeyeceğine yönelik korkular büyük endişe yaratmaktadır. Bu durumun bireyin hayat standartlarını etkilemekte, uyku düzensizliği yaşamasına sebep olmaktadır (URL 1, 2020).

2.4.5. Saplantı- Zorlantı Bozukluğu (Obsesif Kompulsif Bozukluk)

Saplantılı düşüncelerin sürekli tekrar etmesi, bazı davranış ve alışkanlıkların takıntılı hale gelmesi durumudur. Bu düşünceler istem dışı olmakla birlikte bireyi bulaşıcı hastalık, kaza gibi korkutucu şeyler hakkında düşünmeye zorlamaktadır. Böylelikle şiddetli anksiyeteye sebep olmaktadır. Örneğin birey bu düşüncelerini bastırabilmek için ocağın altını sürekli kontrol eder, ellerini sıklıkla yıkamaktadır. Bunu yapmadığı durumda ise anksiyete daha da kötüye gitmektedir. Bu saplantılı durum bireyin gündelik yaşamda yapması gerekenleri yapamamasına sebep olmaktadır (URL 1, 2020).

2.4.6. Travma Sonrası Stres Rahatsızlıkları

Bu durumda fiziksel ağrıların yaşanması doğaldır. Kaza, işkence, savaş, tecavüz gibi anksiyete dolu tecrübeler bu rahatsızlığın arka planında yatan etkenlerden olabilmektedir (URL 1, 2020).

2.5. Kurumsal Açıdan Kaygı

2.5.1. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuram insan davranışının bilinç dışı davranış olarak libido olarak adlandırılan cinsel enerjinin nesneye yönlendirilmesi ile oluşmaktadır. Freud bireyin hayatını devam ettirebilmek için uyum sağlaması gerektiğini belirtmiş, bu uyumun sağlanamadığı durumlarda yaşantısına ve geleceğe dair endişelerin oluştuğunu ifade etmiştir. Kaygıyı, temelde korku duygusuna dayandırarak kaygının nesnesinin belirsiz olduğunu belirtirken korkunun nesnesinin olduğunu savunmuştur. Kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için kaygının olması gerektiğini savunarak yaşamı zorlayan bir bozukluk haline gelmesinin ise bilinç dışı gerçekleşen çatışmalara dayandırmaktadır. Freud'a göre kaygı anne karnından ayrılma ile başlamaktadır. Çünkü “doğum sarsıntısı” durumunun buna sebep olduğu düşünülmektedir. Freud kaygıyı nevrotik kaygı, gerçeklik kaygısı ve suçluluk kaygısı olarak üç başlıkta inceleyerek id, ego, süper ego başlıkları altında değerlendirilmektedir (Perişan, 2018).

2.5.2. Davranışçı Kuram

Davranışçı kuramın temeli deneysel psikolojiye dayanmaktadır. İnsan davranışının öğrenme temeline bağlayarak ele almaktadır. Buna göre insan zihni zamanla çevre tarafından

biçimlenmektedir. Öyle ki davranışçı kuramda edimsel koşullanma, sosyal öğrenme ve klasik koşullanma temelinde incelenmektedir (Perişan, 2018; Kaya ve Akdemir, 2016).

Davranışçı modelde kaygı öğrenilmiş bir duygudur. Bir olay veya durum karşısında bireyin hissetmiş olduğu duygu ile kaygının koşullandığı veya genellenerek karşıt bir tepki oluşturduğu görülür. Bu sebeple davranışçı kuramda kaygı, uyaran tepkisi ile koşullu olarak oluşmaktadır (Sungur, 1993).

2.5.3. Bilişsel Kuram

Bilişsel kuram, uyarıcının tehlikeli olduğu yönünde düşünce sonucunda oluşur. Ancak birey bu tehlikeli duruma öznel olarak yaklaşmaktadır. Ayrıca olaya yönelik zorlayıcı düşüncelerinden dolayı dikkatini kolaylıkla yönlendirememektedir. Bu durumdaki kişilerde aşırı genelleme, falcılık, olayları çarpıtma, etiketleme, felaketleştirme görülebilir (Perişan, 2018).

2.6. Kaygı İle Başa Çıkma Yolları

Kaygı ile baş etme yolları incelendiğinde bireydeki bu baş etme becerisinin bireysel olarak ve kişilerarası bir şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Stres, kortizol düzeyi ve baş etme arasındaki ilişki incelendiğinde stres düzeyinin artmasıyla kortizol düzeyinde artış gözlemlendiği görülmüştür. Bu da durumsal ve bireysel olarak farklı faktörlerden etkilendiğini göstermekle birlikte, gündelik yaşamdaki stresin düzeyine göre değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir (Perişan, 2018).

Kaygı ile başa çıkma problem odaklı başa çıkma ve duygusal odaklı başa çıkma olarak iki strateji altında incelenmektedir. Problem odaklı başa çıkma da birey kendisini ilgilendiren şeyleri değiştirmesine sebep olmaktadır. Bunu da kendini kontrol edebilme ve deneyimlerine bağlı olarak uygulamaktadır. Bu durumda alternatif çözümler sunulup sorunun çözülmesi üzerine uzun bir değerlendirme yapıldıktan sonra faydalı sonuçlar sunulmaktadır. Duygusal odaklı başa çıkma stratejisinde de duyguların ortadan kaldırılıp bireyin pasif hale gelmesini sağlamaktadır. Stresin sebebi olan bilişsel süreci duygusal seçeneğe dönüştürüp tehlike unsuru yaratan durumun etkisi azaltılmakta böylelikle olumlu yönler ile karşılaştırma yapılmasını içermektedir (Nozoğlu, 2020).

Kaygı ile baş etmede olumsuz yaşam şekli ile sosyal desteğin aracı rolüne yönelik yapılan çalışmada yaşam koşullarının zorlayıcılığı bireyde yeteri kadar baş etme gösteremediği

ve yeterli sosyal destek alamayan kişilerde ise kaygı belirtileri görüldüğü belirlenmektedir. Kaygıya neden olacak olası sebeplerin artması ve süreklilik arzemesi bireyin kaygı ile baş etmesinde gittikçe pasifleştiğini göstermektedir. Örneğin Al-Sowaygh (2013)'ün üniversitesi öğrencilerinin kaygı ile baş etme durumlarının akademik başarı ile ilişkisinin incelendiği çalışmada inkar, pozitif yeniden çevrelendirme stratejisi, davranışsal geri çekilme durumlarının stres düzeyini etkilediği görülmüştür. Özellikle evli kadınların bekar erkeklere oranla daha fazla stres yaşadıkları belirlenmiştir. Öte yandan sağlık çalışanlarının stres ile baş etme becerileri incelendiğinde buna yönelik verilen eğitimin olumlu düzeyde etkilerinin olduğu ve kişilerarası ilişkilerde de iyileşmeyi desteklediği belirlenmiştir (Perişan, 2018).

Kaygı sadece zihinsel olaylardan ibaret değildir. Fizyolojik gerginlikler tepkilerde etken olarak yer almaktadır. Bu durumda gevşeme tepkisi ile birlikte bu yeteğin kazanılabilmesi için bazı yöntem ve tekniklerin bilinmesi gerekir. Öncelikle bu duygu ile baş edebilmek adına fiziki yapının gerginlik tepkisinden arınması gerekmektedir. Bu da fizyolojik alt yapıya alternatif bir tepkinin öğretilmesi ile mümkün olacaktır. Alternatif bir tepki olan gevşeme tepkisi ile birey doğru nefes alıp vererek gerçekleşecektir (Gümrükçü Bilgici, 2016).

Diğer alternatif gevşeme ise bireysel özelliklerin dikkate alınarak stresle başa çıkılması, mevcut problemin çözülürken bir plan dahilinde davranılması, sosyal destek arayışı, sorumluluğu kabul edip kendine yönelme durumu, stres oluşturan etmenlerden kaçınmak, doğaüstü güçlere inanmak, batıl inançlarla hareket etmek veya stresi oluşturan olay ve durumun kendine saklanması olarak da ifade edilebilmektedir (Savcı ve Aysan, 2014).

Öte yandan kaygılı bir durumla başa çıkabilmek için düşüncel yöntemleri şu şekilde ifade edebilmek de mümkündür (Köroğlu, 2013):

Kanıtları Soruşturma

Bireyin kendine dair kaygıya sebep olan düşünlerin gerçek olup olmadığına yönelik gerçekçi sonuca ulaşabilmek için var olan bilgilerin göz önünde bulundurulmasını kapsamaktadır.

Yıkımsal Düşüncelere Karşı Koyma

Birey ortaya çıkmasından korktuğu bir durumun oluşması ihtimaline karşı bunun etkilerine yönelik gerçekçi bir şekilde düşünüp kendine birtakım sorular sorma sürecini kapsamaktadır.

Davranışsal Deneyler

Bireyin kaygılı düşüncelerinin doğru olup olmadığının ayırımına varabilmek için bilim adamı rolüne bürünmektedir. İlk olarak kaygılı düşünceler gibi buna seçenek oluşturabilecek kaygılı olmayan düşüncenin tanınmasını kapsamaktadır. İkinci adım olarak ise hangi düşünce veya yerleşik düşüncenin gerçek olup olmadığına karar vermeye yardımcı olacak deneyin uygulanmasıdır.

2.7. Kaygıyı Etkileyen Etmenler ve Akademik Başarı

Eğitim ve öğretimde okul başarısı önemli konulardan biridir. Okulda yaşanan kaygı çeşitli sebeplerden kaynaklı olabildiği gibi süreklilik sağlaması okul yaşamının ve ders başarısının da bu ölçüde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu kaygıya sebep olan etkenler incelendiğinde işlenen konular, ebeveyn tutumu, derse yönelik beklenti, değerler, dersin kendisi, çalışma becerisi, sosyal destek, öğretim yöntemleri, öğretmen özellikleri sıralanabilmektedir. Öte yandan öğrenci başarısına fiziksel, psikolojik ve toplumsal faktörlerin de etki ettiği, bu etkenlerin de bireyden bireye değişkenlik göstererek kaygı düzeyini etkilediği görülmektedir (Alkan, 2013).

Alisinanoğlu ve Ulutaş (2003)'ın yapmış olduğu çalışmada öğrencinin kaygı düzeyini etkileyen belli başlı birtakım etkenler bulunmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

Yaş

Yaş etkeni kaygıyı etkileyen önemli etkenlerdendir. Bireyin gelişiminde her yaş düzeyinin kendine dair gelişim özellikleri bulup her çocuğa göre bu özellikler farklılık gösterebilmektedir. Örneğin ilk yıllarda annesine bağımlı olan çocuğun en temel kaygılarından biri annesinden ayrılmadır. 3-4 yaş düzeyine gelindiğinde anne baba sevgisini kazanma kaygısı, ilkökul dönemine gelindiğinde arkadaş edinmemek, başarılı olamamak şeklinde şekil değiştirirken, ergenlik dönemine gelindiğinde ise yakın arkadaş edinip bir grubun üyesi olabilme şeklinde evrilmektedir. Yaşa bağlı olarak beklentilerin değişip sorumluluğun artması da bu kaygı düzeyini etkilemektedir.

Cinsiyet

Kaygıyı etkileyen diğer etken ise cinsiyettir. Özellikle kadınların kaygı düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise kadınların daha duygusal yapıya sahip olmasından kaynaklanabilmektedir.

Anne- Baba Tutumları

Çocukluk döneminde bireyin küçük düşürücü, reddedici durumlarla karşılaşması ergenlik dönemindeki alaycı tutumlar, cezaya sebep olan itici davranışlar, fiziksel ve psikolojik baskılar, çocuğun altını ıslatması, aşırı koruyucu tutumlar, tutarsızlıklar, boşanmış ailelerin devam eden çekişmeleri vb. kaygının oluşumuna sebep olmaktadır. Özellikle ailelerin olumsuz tutum ve davranışları çocukların kaygı düzeyinin yüksek olmasında önemli etkenlerdendir. Hatta kaygının daha anne karnında başladığı, depresyonlu annenin çocuklarında da kaygı ve korkuların sıklıkla karşılaşıldığı belirlenmiştir. Bu da yeterince sevgi ve ilgi görülememesine, bireyin kendinden beklentilerine yerine getirmek için fazla çabalamasına yaşamış olduğu kaygıyı önlemek için de çeşitli savunma mekanizmaları geliştirmesine neden olmaktadır. Tüm bunlar karakter oluşumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Anne- Baba Eğitim Durumu

Eğitim istendik davranışların kazandırılması noktasında önemli araçlardandır. Çünkü eğitim düzeyinin yüksek oluşu çevreyle olan etkileşimin daha iyi olacağı yönünde bir algıyı yaratmaktadır. İlkokul mezunu bir ebeveynin çocuklarına karşı tutumu ile yüksek okul mezunu bir ebeveynin tutumları farklılık göstermektedir. Bu durumun çocukların özellikle sosyal kaygı düzeylerinin yüksek olmasındaki etkenler arasında olduğu söylenebilmektedir.

Sosyo- Ekonomik Durum

Ailenin temel ihtiyaçları karşılayamaması bu durumu etkilemektedir. Çünkü bu ailede tedirginlik, gerginlik, sinirlilik şeklinde yansıyor kaygı oluşmasını desteklemektedir. Öte yandan sosyo ekonomik düzeyi iyi olan diğer çocuklar gibi yiyip, giyememeye neden olması sosyo ekonomik eşitliğin olmaması da bu durumu etkilemektedir.

Anne- Baba Mesleği

Meslekler kişilik özelliğini etkilemektedir. Özellikle stres ortamında yaşayan ebeveynler evlerine gittiklerinde de bu sinirli ve stresli durumunun çocuğuna yansımaya neden olmaktadır. Öte yandan mesleği işçi, esnaf çiftçi olan ebeveynlerin, mesleği memur, subay gibi farklı mesleğe sahip olanların çocuklarına göre daha yüksek kaygı düzeyinde oldukları belirlenmiştir.

Kardeş Sayısı

Ebeveynler çocuklarını yeni kardeşe hazırlamalıdır. Özellikle kardeş arasındaki eşit olmayan tutumlar, ayırım yapılması, kıskançlık gibi sorunlara sebep olarak kaygı yaratmaktadır. Öte yandan çocuk sayısının artması çocuğun özel alanlarını, odasını, harçlığını, eşyalarını,

kitaplığını paylaşmak durumunda kalmasına neden olmaktadır. Buda kardeşler arası kıskançlık, çekememezlik, ebeveyn ilgisini paylaşamamaya yol açmaktadır.

Çocuğun Başarı Durumu

Çocuklara derslerinde başarılı olmaları halinde aileleri tarafından ödüllendirileceğine yönelik teşvik edilmesi öğrencinin başarı konusunda hassasiyet kazanmasına sebep olmaktadır. Bu da akademik başarı ile kaygı noktasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

2.8. Öğretmen Kavramı ve Etkili Öğretmen

Öğretmenlik, devletin eğitim ve öğretimle birlikte yönetim görevini üstüne alan özel bir uzmanlık mesleğidir. Öğretmenler görevlerini yerine getirirken Türk Milli Eğitimi'nin temel amaç ve ilkelerine uygun olarak yerine getirmektedir (Bircan ve Sefunç, 2000).

İnsanoğlunun günümüze kadar ortaya koyduğu bilgilerin nesiller aracılığıyla aktarılıp öğrenme sürecinde temel desteği sağlayan kişidir (Kara, 2020).

Öğretmen, yüz yüze gelişimi destekleyen, öğrenciye yeni bilgiler öğreten, kişilik özellikleri ve tutumları ile örnek olan kişidir (Bozdam, 2008).

Başaran (1987)'a göre eğitimde nihayet kazandırarak sistematik eğitimdeki hedeflere devam etmede stratejik öneme sahiptir. Bununla birlikte öğretmen, kendi eğitim felsefesini de işe koşarak eğitim vermektedir.

Öğretmenlik, bireyin ve toplumun gelişim biçimini şekillendirme özelliği olup;

- Sanatsal, ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik, ve bilimsel boyutlarda sağlıklı kişilik özelliğine sahip,
- Alanının uzmanlık bilgi ve becerilerini temel alan,
- Akademik alanda çalışmaları ve mesleki performansı gerekli kılan bir meslektir (Alkan, 2000).

Göçer (2014)'e göre öğretmenin üç önemli niteliği bulunmaktadır:

Öğretim Uzmanı

Öğrenmeyi planlayıp yönlendiren ve değerlendiren öğretim uzmanlığıdır.

Yönetici

Öğretim ortamlarını düzenleme ve yapılandırma görevi öğretmenin ikinci temel görevidir. Bununla birlikte yapılan etkinliklere dair kurallar, işlemler, kararlar ve eylemler yönetici rolünün görevleridir.

Danışman

Öğretmenin öğrenciye rehberlik etme görevidir. Öğretmen öğrencinin gelişiminde, öğrenme sürecinde duyarlı olarak bir gözlemci gibi davranması gerekmektedir.

Çelikten ve Can (2003)'e göre öğretmenin özellikleri şu şekildedir:

- Diğer yöneticiler ve öğretmenler ile iş birliği içinde olur.
- Öğrencilerin sorunlarını, duygusal, sosyal, fizyolojik özelliklerini bilip buna göre davranma eğilimindedir.
- Öğrencilerin sistematik, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmeye çalışmaktadır.
- Öğrendiği bilgileri pratiğe dönüştüren bireyler yetiştirmek için çalışılır.
- Öğrencilerinin üst öğrenim düzeyine, hayata ve topluma hazırlamaya çalışmaktadır.
- Öğrenme ve öğretim ile ilgili son gelişmeleri takip edip, bunları sınıfta uygulamaya çalışmaktadır.
- Sınıf yönetiminin tüm etkinliklerinde öğrenci katılımını temele almaktadır.
- Kendini geliştirme arayışı içerisinde.
- Geçerli ve güvenli ölçme araçlarını kullanıp öğrenci başarısını objektif olarak değerlendirir.
- Eğitim ve öğrenmenin yaşam boyu devam ettiğinin bilincini kazandırır.
- Farklı yöntem, teknik ve stratejilerden yararlanır.
- Öğrencinin girişken, kendini gerçekleştirebilen bireyler olabilmesi için uygun bir sınıf ortamı hazırlar.

Demirel (2006)'e göre ise öğretmenin nitelikleri kişisel ve mesleki nitelikler olarak iki ana başlık altında incelenebilmektedir:

Öğretmenin Kişisel Nitelikleri

Güdüleyicilik: Öğretmenin içten, esprili, güvenilir ve coşkulu olması güdüleyici bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Başarıya Odaklanmışlık: Öğretmenin öğrencilerinden başarılı olmalarını hedefleyip onları bu doğrultuda desteklemesi başarıya odaklı olduğunu göstermektedir.

Profosyonellik: Öğretmenin profesyonel olabilmesi bilgililik, esneklik ve işbirliği özelliklerinin kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Öğretmenin Mesleki Nitelikleri

Öğretim Etkinliklerinin Planlanması: Eğitim ve öğretimde etkinliklerin rasyonel ve düzenli olarak nasıl öğretileceğine dair planlama yapılmasıdır.

Öğretim Yöntem ve Tekniklerinden Yararlanmak: Öğretimin etkili olabilmesi için uygun olan tekniklerin ve yöntemlerin kullanılmasıdır.

Etkili İletişim Kurmak: İyi bir iletişim kurabilmek noktasında anlaşılır ve kolay bir dil kullanmak gerekir.

Sınıf Yönetimi: Öğretmen öğrenme için iyi bir ortam sağlamalıdır.

Zamanı Etkili Kullanmak: Planlama yaparak zamanın etkili kullanılması sağlanmalıdır.

Öğrenmeyi Değerlendirme: Öğrenmeyi kontrol edebilmek için her öğrenme sonunda kontrol ve değerlendirme sürecinin olması gerekmektedir.

Rehberlik Yapmak: Etkili bir öğretmen, öğrencileri ile iyi bir ilişki kurmalıdır.

Çelikten, Şanal ve Yeni (2005)'ye göre ise öğretmenin bazı rolleri bulunmaktadır ve bu rolleri yedi başlıkta toplamak mümkündür:

Temsilcilik

Temsilcilik rolü; öğretmenin dışa açılıp, okulunu çevre şartlarına göre yönetmesini, ilişkilerini etkili, verimli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte öğretmen yapıp ettikleri ile topluma ve kendine karşı sorumluluk taşımakta; hareketi, giyim- kuşamı, davranışlı ile de öğretmenlik mesleğinin iyi bir temsilcisi olmaktadır.

Liderlik-Başkanlık

Liderlik vasfının doğuştan geldiğine inanılan, bireyi güdüleme, hedefe yöneltme ve etkileme sanatı olarak bilinmektedir. Bu vasma sahip olan öğretmenin öğrencilerini etkileme gücü vardır. Bu öğretmenin liderlik görevi demokratik olabileceği gibi geleneksel yapıdan da

beslenebilmektedir. Bunları yaparken okulu, sınıf, hizmet verdiği toplumu ve çevreyi aydınlatmakla görevlidir.

Öğreticilik

Öğretmen sınıfındaki öğrencilerin aynı seviyede öğrenme yetisine sahip olamayacağını bilip buna göre uygun planlamalar yapmaktadır. Bunların yanı sıra iletişim ve etkileşim boyutunda gerek öğrenci velisi gerekse karşılaştığı diğer bireylerle ilişkilerinde öğretici yanını aktif olarak kullanır.

Arabuluculuk

Öğretmen, öğrenci, idare ve veli arasında farklı boyutlarda anlaşmazlıklar olabilmektedir. Bu gibi durumlarda gerek gruplar gerekse bireyler arasında arabulucu rolü üstlenerek düzeni sağlayabilmektedir. Özellikle grup çalışmalarında oyunlar aracılığıyla uzlaştırma rolü üstlenen öğretmen, öğrencinin babası, kardeşi, annesi, arkadaşı ile yaşadıkları anlaşmazlıklar noktasında da arabuluculuk yapabilmektedir.

Hakemlik

Öğretmen, öğrencinin sorunlarını çözebilmek, içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarabilmek için rehberlik edip, bu problemler için hakemlik etmektedir. Bu noktada öğretmenin iyiyi-kötüyü, suçluyu- suçsuzu, haklıyı-haksızı ayırt etmek durumunda kalmaktadır.

Rehberlik

Öğretmen, öğrencinin sorunlarını çözmesine yardımcı olup, onları öğütler vererek aile ve toplumun üyesi olmasını sağlar. Bunun içinde bireylerin farklılıklarının göz önünde bulundurularak bireyin gereksinimine uygun bir eğitim sağlanması oldukça önemlidir.

Yargıç-Bilgiç/Dedektif Öğretmen

Öğretmen, öğrencinin gözünde bir yargıç gibidir. Çünkü öğretmen her şeyi bilir ve bu yüzden bilmediklerini öğretmene sormaktadır. Sorusuna hemen yanıt alması da bu durumun güvenilirliğini pekiştirmektedir. Öyle ki öğrenci, öğretmenin bir soruya verdiği cevabın, anne babasının verdiği cevaplardan daha doğru ve güvenilir olduğunu kabul etmektedir. Öğretmenin diğer rolü de dedektifliktir. Öğrencinin kaybolan eşyalarının bulunmasına yardımcı olması, bunları yapanları bulup cezalandırması da bu rolü desteklemektedir.

Eğitimde beklentinin gerçekleşmesi amaçların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu sebeple eğitimin hedeflerine ulaşip etkili olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle öğretmenin etkili

olması gerekmektedir. Genellikle okulda insanların rolleri genel hatları ile belirgindir. Okulun amacına ulaşabilmesi, üstüne düşen rolleri yerine getiren bireyler ile mümkün olmaktadır. Etkili bir sınıf yönetiminde de önemli rollerden biri öğretmenlere düşmektedir. Etkili öğretmen sadece öğretimin nasıl yapılacağı ve karşılaştığı problemlere nasıl çözüm üretilebileceğini bilen değil, tüm bu bilgilerini ne zaman nasıl uygulayacağını bilen öğretmendir (Şahin, 2011).

Zamanla toplumun eğitiminden ve öğretmenden beklentilerinin değişkenlik göstermesi öğretmenin rolünü de değiştirmiştir. Brophy ve Alleman (1991)'e göre etkili öğretmen cana yakın, coşkulu, hevesli, değişim ve gelişime açık, insancıl, düşünen ve bunları yansıtabilen kişidir (akt. Şahin, 2011).

Etkili öğretmen başarısızlığın sorumluluğunu üstüne alabilen öğretmendir. Öte yandan öğretimin hedeflerini gerçekleştirebilen, okulun amaçlarına ulaşma noktasında anahtar rolü olan, yüksek başarı beklentisi olan öğretmenlerdir (Özkan ve Arslantaş, 2013).

Etkili öğretmenin özellikleri şu şekildedir:

- Ders saatine özen göstererek zamanı etkili bir şekilde kullanır.
- Gerek meslektaşları gerekse idareciler ile iş birliği içinde olur.
- Öğrencilerinin kişisel, fiziksel özelliklerini tanıyıp buna göre davranış geliştirmektedir.
- Öğrencilerin bilgiyi uygulayan bireyler olarak yetiştirerek topluma kazandırmaya çalışır.
- Yenilikleri sınıfında uygulamaya çalışmaktadır.
- Öğrencileri geleceğe hazırlamaya çalışmaktadır.
- Öğrencilerini derste aktif olmalarını sağlamak için ilgi ve isteklerini arttırmaya çalışır.
- Kendini geliştirmeye açık olarak, sistemin değişikliklerine ayak uydurmaya çalışır.
- Öğrencilerinin performanslarını adil olarak değerlendirir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005).

Somut niteliklerin yanı sıra soyut olarak ifade edilebilecek niteliklere sahip olması da gerekir. Ahlaki karaktere sahip olup çocukları sevmesi, öğretmeyi istemesi, duyarlı olması, sebat göstermesi gereklidir. Bunun dışında kendine güvenli, sınıf ihtiyaçları ile kendi ihtiyaçlarını dengeleyebilen, sabırlı, empati becerisi kuvvetli, istekli, sıcak, enerjik, sezgisi güçlü, verimli çalışan, öğretime zaman ayırıp yaptıklarıyla gurur duyabilen bir öğretmendir (Tatar, 2004).

2.9. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

Dünyada toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına bağlı olarak öğretme, öğrenme, eğitim ve öğretmenlik mesleğine yüklenen anlamlar çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Öğretmenlik, genel anlamda birden fazla sorumluluğu taşısa da, mesleki sorumlulukların yerine getirilmesinde bazı zorunluluklar bulunmaktadır. Çünkü bu zorunluluklar öğretmenin sahip olması gereken nitelik, beceri ve mesleki bilginin temelini oluşturmaktadır (Tosuntaş, 2020).

Türk Eğitim Derneği (TED), hazırladığı öğretmen yeterlikleri raporunda değişen yaşam koşullarına bağlı olarak öğretmenlik mesleğinin yeterliliklerini şu şekilde ifade etmektedir (TED, 2009):

- Öğretmen, kendini öğrencilerine ve öğrencilerinin öğrenmesine adanmıştır.
- Teknolojik pedagojik alan bilgisine yönelik kendisini geliştirmelidir. Örneğin öğretim programları, konu alanı, araç ve yapılar, temel kavramları, öğretilmesi hedeflenen konu içeriği teknoloji ile nasıl bütünleştirilebileceği konusunda bilgili olmalıdır.
- Öğretimi planlamak ve uygulamak görevleri bulunmaktadır. Öğretimi alan bilgisi; toplum, öğrenci, müfredat amacına yönelik bilgiye dayalı olarak planlayıp, öğretim programı bilgisine bağlı olarak konu ve konular dizisi şeklinde ardışık, etkili şekilde uygulayıp tasarlamak. Ayrıca öğrencilerin öğrenmede yaklaşımlarının nasıl değişkenlik gösterdiğini anlayıp, farklı öğrenciler için öğrenme fırsatı oluşturma, yaş ve yetenek gruplarına yönelik gelişimleri planlama, bireysel öğrenmedeki potansiyelin tam olarak geliştirilmesi için bireyselleştirme yöntemlerini bilmek.
- Değerlendirme ve izlemeler yapmak gerekir. Öğrencilerin entelektüel, fiziksel ve sosyal sürekli gelişimlerinin sağlanması için değerlendirme stratejilerini anlamak ve bunları kullanmak başlıca özelliklerdendir.
- Öğrenme ve öğretme ortamında etkili bir iletişim için öğrenci davranışlarını yönetmek. Sınıf ortamında aktif öğrenme, destekleyici etkileşim ve işbirliği sağlayabilmek için sözel ve medya iletişim tekniklerini kullanabilmek. Öğrenmeyi aktif kılıp, motivasyonu teşvik edecek ortam oluşturmak için bireyin ve grubun motivasyonunu anlamak ve kullanmak.

- Bireysel ve mesleki gelişimin planlanıp gerçekleştirilmesi. Sürekli olarak uygulamaların sorgulanarak mesleki gelişimin sağlanması ve uygulamaların sistematik olarak deneyimler ve düşünme ile öğrenilmesi.
- Diğer öğretmenler, okul çalışanları, veliler ile iş birliği içinde çalışma, takım çalışma içinde olma. Öğrenci öğrenmesinin desteklenmesi; veli, meslektaş, diğer kurumlar ile ilişki kurulması.
- Mesleki görev ve işle ilgili mevzuatın bilinip anlaşılması. Etik ve yasal çerçevede sorumluluk duyup, eleştirel davranabilmek.

MEB (2017b) öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri çerçevesinde 2004'te düzenlediği çalıştayda, pilot uygulamalar neticesinde öğretmen yeterliklerini altı kategori altında incelenmiştir.

- Kişisel ve mesleki değerler, mesleki gelişim,
- Öğrenciyi tanımak,
- Öğrenme ve öğretme süreci,
- Öğrenmeyi, gelişimi izleyip değerlendirmek,
- Program ve içerik bilgisi,
- Okul, aile, toplum ilişkileri.

Ancak daha sonra yapılan güncellemeler neticesinde öğretmen yeterlikleri; mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler olarak üç kategoride incelenmiştir (MEB, 2017b):

Mesleki Bilgi

Alan Bilgisi: Alana yönelik sorgulayıcı bakış açısı ile kuramsal, olgusal ve metodolojik bilgiye sahip olmaktır. Alan bilgisinin beş yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- Alanına yönelik konuları ve kavramları analiz etmektedir.
- Alandaki temel kuramların ve yaklaşımlarının alana yansımaları yorumlamaktadır.
- Alanına yönelik temel araştırma yöntem/ tekniklerini sınıflamaktadır.
- Alanı ile ilgili temel bilgileri ve veri kaynaklarını sınıflandırmaktadır.
- Gerek milli gerekse manevi değerlerin alana yansımaları yorumlamaktadır.

Alan Eğitimi Bilgisi: Kendi alanının öğretim programına ve pedagojik olarak alan bilgisine hakim olmaktır. Alan eğitimi bilgisinin altı yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Alan öğretim programını tüm öğretmenleri ile açıklamaktadır.
- b. Alan öğretim programını diğer öğretim programları ile ilişkilendirmesini yapar.
- c. Kullanılabilecek farklı strateji ve yöntemleri karşılaştırır.
- d. Farklı ölçme değerlendirme yöntemlerini karşılaştırır.
- e. Milli ve manevi değerlerden nasıl yararlanılabileceğine karar verir.
- f. Gelişim ve öğrenme özelliklerini öğretim süreçleri ile ilişkilendirir.

Mevzuat Bilgisi: Gerek birey gerekse öğretmen olarak hak, sorumluluk ve görev mevzuatına uygun davranmaktır. Mevzuat bilgisinin beş yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Bireysel hak ve sorumluluklarını açıklamaktadır.
- b. Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasa içeriğini açıklamaktadır.
- c. Öğretmenlik bilgisi mevzuatını açıklamaktadır.
- d. Atatürk'ün eğitim sistemine yönelik katkılarını değerlendirir.
- e. Eğitim paydaşlarının haklarının ve sorumluluklarının bilincinde olur.

Mesleki Beceri

Eğitim Öğretimi Planlama: Eğitim ve öğretim süreçlerinin etkin olarak planlanmasıdır. Eğitim öğretimi planlamanın dört yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Öğretim sürecini düzenlerken, maliyet, çevre, zaman gibi birtakım değişkenleri dikkate alarak ele alır.
- b. Milli ve manevi değerleri dikkate alarak eğitim sürecini planlar.
- c. Bireysel farklılıklar, sosyokültürel özellikler dikkate alınarak eğitim faaliyetleri planlanır.
- d. Alanın öğretim planına uygun olarak planlamalar yapar.

Öğretim Ortamları Oluşturma: Tüm öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşmesine yönelik sağlıklı, güvenli öğrenme ortamına uygun olarak öğretim materyallerinin hazırlanmasıdır. Öğretim ortamları oluşturma yedi yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Kazanımlara uygun materyaller hazırlar.
- b. Bireysel farklılıkların ve ihtiyaçların dikkate alınarak öğretim ortamları düzenlenir.
- c. Demokratik öğrenme ortamları hazırlanır.
- d. Üst düzey biliş gücünü desteklemek amacıyla öğrenme ortamı düzenlenir.
- e. Milli ve manevi değerleri destekleyecek öğrenme ortamları hazırlanır.
- f. Güvenlik, estetik, sağlıklı öğrenme ortamı düzenlenir.
- g. Öğrenme ortamı ders kazanımlarına uygun bir şekilde düzenlenmektedir.

Öğretme ve Öğrenme Sürecinin Yönetilmesi: Öğretmen; öğretim sağlayıp, öğrenme sürecini etkili bir şekilde yönetir. Öğretme ve öğrenci sürecinin yönetilmesinde on iki yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Sınıfta istenmeyen davranışlarla etkin bir şekilde baş edebilir.
- b. Uygun araç, gereç ve materyalleri kullanır.
- c. Uygun strateji yöntem ve teknikler ile etkili öğrenmeyi geliştirir.
- d. İletişim, bilgi ve teknolojilerini etkin olarak kullanır.
- e. İlgili kurum, kuruluş ve meslektaşları ile işbirliği içinde olur.
- f. Uygulama yaparken doğal, kültürel v.b. özellikleri dikkate alır.
- g. Uygulama yaparken özel gereksinimli öğrencileri dikkate alır.
- h. Öğrenme sürecinde öğrencinin aktif katılımını sağlar.
- i. Zamanı etkin kullanır.
- j. Eğitimde gerekli becerileri sergiler.
- k. Dersin günlük yaşam ile ilişkilendirilmesin özen gösterir.
- l. Analitik düşünmeye yönelik etkinlikler hazırlar.

Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme yapılırken uygun yöntem, araç ve gereçlerin kullanılmasına dikkat edilir. Ölçme ve değerlendirmede beş yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Ölçme ve değerlendirme yaparken objektif ve adil olur.
- b. Sonuçlara bağlı olarak doğru ve yapıcı geribildirim verir.
- c. Ölçme ve değerlendirmeden elde ettiği sonuçlara göre öğrenme ortamını düzenler.
- d. Alana özgü ölçme ve değerlendirme yapar.
- e. Süreç ve sonuç odaklı olarak yöntemler kullanır.

Tutum ve Değerler

Milli, Manevi ve Evrensel Değerler: Öğretmen, öğretimi sağlarken milli, manevi ve evrensel değerleri gözetmeye önem verir. Milli, manevi ve evrensel değerlerin dört yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. İnsan haklarını ve çocuk haklarını gözetir.
- b. Gerek bireysel gerekse kültürel farklılıklara karşı saygılıdır.
- c. Öğrencilerini milli, manevi ve evrensel değerlere uygun olarak yetiştirmesi için katkıda bulunur.
- d. Doğal çevre ve tarihsel-kültürel mirasın korunmasında duyarlıdır.

Öğrenciye Yaklaşım: Öğretmen öğrencinin gelişimini destekleyici olarak tutum sergilemektedir. Öğrenciye yaklaşımın dört yeterlilik göstergesi bulunmaktadır.

- a. İnsan ve birey olarak öğrenciye değer verir.
- b. Her öğrenci öğrenebilir görüşünü savunur.
- c. Öğrencinin kişisel gelişiminde ve geleceğini planlamasında rehberlik yapar.
- d. Gerek tutumlarında gerekse davranışlarında rol model olur.

İletişim ve İş Birliği: Öğretmen, öğrencileri, meslektaşları, aileler ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim kurmaya ve iş birliği yapmaya önem verir. İletişim ve iş birliğinin altı yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Türkçeyi uygun ve etkili kullanır.
- b. Empati ve hoşgörülü olur.
- c. Etkili iletişim, yöntem ve tekniklerini kullanır.
- d. Meslektaşlarıyla bilgilerini ve deneyimlerini paylaşır.

- e. Gerektiğinde aileler ile işbirliği içinde olur.
- f. Okul gelişiminde aktif görev alır.

Kişisel ve Mesleki Gelişim: Öz değerlendirme yapıp, kişisel ve mesleki gelişimini sağlayacak çalışmalara katılmaktadır. Kişisel ve mesleki gelişimin yedi yeterlilik göstergesi bulunmaktadır:

- a. Mesleğini sever ve isteyerek yapar.
- b. Paydaşlarının görüş ve önerilerini dikkate alarak öz değerlendirmede bulunur.
- c. Kişisel ve mesleki yönden kendini geliştirmeye dair faaliyetleri vardır.
- d. Kültürel, sanatsal etkinliklere katılır.
- e. Sağlığına ve kişisel bakımına özen gösterir.
- f. Mesleki bağlılığını ve saygınlığını korur.
- g. Türkiye'nin ve dünyanın gündemini takip eder (MEB, 2017b).

Eğitimde istenen hedeflere ulaşılabilmesi öğretmen yeterlikleri ile ilişkilidir. Çünkü yapılan yenilikler ancak öğretmenler aracılığı ile hayata geçirilebilmektedir. Genel anlamda yeterliklerin öğretmende olması gereken tutum, değer, bilgi ve beceriler ile somutluk kazanması ve bu şekilde ele alınması üniversitedeki öğretmen yetiştirme programlarında ele alınmıştır (Tosuntaş, 2020). Bu doğrultuda üniversitedeki öğretmen yetiştirme programlarından olan sosyal bilgiler öğretmenliğinin ele alınması yerinde olacaktır. MEB (2017a)'ın yayınladığı sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan yeterliliklerinin sağlanabilmesi için bazı basamakların tamamlanması gerekmektedir. Bunlar şu şekildedir:

Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme

Öğretim sürecini planlama ve düzenleme basamağında planlama yapmanın temel nokta olduğu bunu ise öğrenme ortamlarının düzeni ve uygun materyallerin kullanımı takip ettiği görülmektedir. Temel sıralama şu şekildedir:

Öğretim sürecini planlayabilmek,

Öğrenme ortamlarını düzenleyebilmek,

Öğretim sürecine uygun kaynakları ve materyalleri kullanabilmek.

Öğrenme Öğretme Süreci

Öğrenme ve öğretme süreci basamağında; Türk tarihi ve kültürü, insan etkileşimi, sorumluluklar, Atatürk ilke ve inkılaplarının esasları, bireye karşı sorumluluk temelindeki yeri ile özel gereksinimli öğrencilerin dikkate alındığı uygulamaların yapılmasını temele almaktadır. Temel sıralama şu şekildedir:

Türk tarihini ve kültürünü oluşturan süreçler, temel öğeler ve kültürel mirasın korunup geliştirilmesine yönelik bilincin kazandırılması,

Öğrencilerin yer, çevre ve insan etkileşiminin sağlanabilmesi,

Ekonomik faaliyetlerin ve etkileşimin toplumun üzerindeki etkisini kavrayabilmek,

Demokratik yönetim, insanların doğuştan kazandığı haklarla birlikte topluma, insanlığa ve kişilere karşı sorumluluğu olduğu bilincinin kavratılması,

Atatürk ilke ve inkılaplarının temel esasları ve Türk inkılabının ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel gelişimine etkisinin ve öneminin kavranması,

Özel gereksinime ihtiyaç duyan veya özel gereksinimli öğrencileri dikkate alan uygulamaların yapılması.

İzleme ve Değerlendirme

İzleme ve değerlendirme basamağında ölçme ve değerlendirmeye vurgu yapılarak bu ölçme değerlendirme araçlarının uygun kullanımı vurgulanmaktadır. Temel sıralama şu şekildedir:

Ölçme ve değerlendirme uygulamasının amacının belirlenmesi,

Ölçme ve değerlendirmede araçların ve yöntemlerin kullanılması,

Ölçme aracından elde edilen verilerin değerlendirilmesi.

Okul, Aile ve Toplumla İş birliği Yapma

Okul aile ve toplumla iş birliği yapma basamağında öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda yerinde ve zamanında gerektiğinde okulla, aile ve toplumsal kurumlarla ve toplumla iş birliği yapılarak bir köprü görevi görülmesini temele almaktadır. Temel sıralama şu şekildedir:

Öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duyacağı alanlar konusunda aileler ile iş birliği yapılması,

Ulusal bayram ve törenlerin önemini kavratılabilmesi için törenlere aktif bir şekilde katılımının sağlanabilmesi,

Ulusal bayramların ve törenlerin organizasyonunun yapılabilmesi,

Okulun bir kültür ve öğrenme merkezi olarak toplumla iş birliği içinde olabilmek,

Toplumsal liderlik yapabilmek,

Mesleki Gelişimi Sağlamak

Mesleki gelişimi sağlama basamağında yeterliğin belirlenip, gelişimin sağlanması ve farklı tekniklerden yararlanılması hedeflenmektedir. Temel sıralama şu şekildedir:

Mesleki yeterliliği belirlemek,

Sosyal bilgiler öğretimine dair kişisel ve mesleki gelişimi sağlayabilmek,

Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilmek.

2.10. Mesleki Kaygı ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılar

Meslek, insanlara hizmet edip karşılığında para kazanılan ve eğitimle kazanılıp devamlılık sağlayan, kuralları olan, yaşamı sürdürebilmek için yapılan uğraşıya denmektedir (Kara, 2020). Üre (2006)'nin ifadesine göre ise bireyin geçimini sağlamak için yaptığı, kazanç sağladığı, bu işte sosyal çevresini yansıtır kısmen kişilik özelliklerine uygunluğunu ifade ettiği aidiyet özelliği bulunan bir kavramdır.

Bu doğrultuda bir uğraşının meslek sayılabilmesi için şu özelliklerinin bulunması gerekmektedir (Güngör, 2019):

- Mesleğin planlı ve sistemli bir yanı bulunup belirli bir tecrübe ve eğitim gerektirmektedir.
- Maddi ve manevi olarak doyum sağlamaktadır.
- Süreklilik arz etmektedir.
- Ahlak ilkelerine uygun olarak gerçekleşmektedir.
- Belli kuralları ve şartları bulunmaktadır.
- Yasadışı olan işler meslek olarak sayılmamaktadır

Bireyin toplum hayatında yer ediniş iyi koşullarda yaşamını sürdürebilmesi için bir meslekle uğraşması gerekmektedir. Bu uğraşı zaman içinde bazı kaygıları ortaya çıkarabilmektedir. Çünkü bireyin gelecekte icra edeceği bilmediği bir iş hakkında kaygısının olması olağan bir durumdur (Şahin, 2019; Kara, 2020).

Öğretmenlik mesleği gelecekte belirlenen hedefler doğrultusunda bireylerin yetiştirilebilmesi için temel mesleklerden biri görevi görmektedir. Öğretmen bilgi, tecrübe, davranış ve kişiliği ile öğrencilerin üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Bu noktada öğretmenin bilişsel yeterlikleri yanında duyuşsal reaksiyonlarının da önemli yeri vardır. Bu sebeple öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleğine yönelik olumlu yönde tutum geliştirip mesleki gereklilikleri yerine getirebilmesi birtakım kaygılara sebep olabilmektedir (Güngör, 2019).

Öğretmenlerin meslek hayatında yaşadıkları kaygı durumları incelendiğinde bu kaygıların sebeplerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Öğrenci sayısının fazla olması, öğretme aşamasında yaşanan güçlükler, mesleğe karşı duyulan yetersizlik hissi ve güvensizlik, kalitesiz eğitim verme bu kaygının artmasına neden olan durumlardandır. Ayrıca öğretmenin ders öncesi ve sonrasındaki olumsuz hisleri, iş yükü, mesleğe yönelik olumsuz bakış açıları bu kaygıyı etkileyen diğer etkenlerdendir. Bununla birlikte öğretmenlerin idareciler, veliler, mesai arkadaşları ile yaşadıkları bazı sorunlar, endişe, tükenme, stres, özgüven eksikliği gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Tüm bunların öğretmenin öğretme performansını da doğrudan etkilediği bilinmektedir (Kara, 2020).

Öğretmen adayları günlük öğretimde neyin nasıl gerçekleştirileceği, öğrenciyi derste etkileyip etkileyemeyecekleri konusunda endişe duyabilmektedir. Ancak bazı öğretmen ve öğretmen adayları ise bu endişelere kapılmaksızın kendilerinden emindir. Çünkü yapılacak hataların bile olağan olabileceğini görerek bu durumda bile kendilerini profesyonel görmektedir. İşte bu sebeple kimi öğretmen adayında bu düşünceler kaygıya sebep olabilirken kiminde ise eğitim-öğretimde aksaklığa sebep olamayacak kadar önemsiz olabilir (Kara, 2020).

Öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında onları en çok nelerin korkuttuğu sorulduğunda şu yanıtların alındığı görülmektedir (Sünbül, 2001):

- Öğrenciler ile iletişim kuramamak
- Konuyu tekrar etmek konusunda başarılı olamamak
- Öğrenci yetersizliğini tarafsız ve adil olarak değerlendirememek
- Meslektaşları tarafından saygı görememek
- Öğrenim hayatı boyunca üniversitede öğrendiği yenilikleri okulunun kabul etmemesi
- Öğrencilerden ve velilerden saygı görememek

- Öğrencilerin derse odaklanmasını sağlayamamak
- Yaptığı hataların öğrenciler tarafından hemen farkedilmesi
- Öğrencinin konuyu anlayamaması ve konuyu öğrenememesi
- Öğrencinin disiplin altına Alınamaması

Öğretmen adaylarının en az öğretmenler kadar öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarının olduğu ve bu kaygıların farklı yönlerde olduğu görülmektedir. Bu kaygı çeşitleri, ben merkezli, görev merkezli ve öğrenci merkezli kaygılardır (Güngör, 2019):

Ben Merkezli Kaygı

Öğretmen adayının öğretmenlik mesleğine yönelik ben merkezli kaygıları bulunmaktadır. Ben merkezli kaygısı olan öğretmen adaylarının genellikle şu sorulara yönelik cevaplar aradığı bilinmektedir:

- Öğretmenlik mesleği kişiliğime uygun mu?
- Öğretmenlik mesleğini sürekli yapabilecek miyim?
- Sorumlu olduğum sınıfta disiplinsiz bir durum olduğunda meslektaşlarım veya idarecim hakkımda ne düşünecek?

Görev Merkezli Kaygı

Öğretmen adayının öğretmenlik mesleğine yönelik diğer kaygısı ise görev merkezlidir. Bu kaygı türünde öğretmen adaylarının cevap aradığı sorular şu şekildedir:

- Farklı sınıf düzeylerinde uygulama nasıl olmaktadır?
- Mesleğimle ilgili yenilik ve gelişmelerden nasıl haberdar olacağım?
- Başarılı olarak mesleği yürütebilmem de bana kim yardımcı olacak?

Öğrenci Merkezli Kaygı

Öğretmen adaylarının öğrencilerine yönelik bazı kaygıları bulunmaktadır. Bu kaygı türünde öğretmen adaylarının şu sorulara cevap aradığı görülmektedir:

- Sınıf düzeyine uygun olacak şekilde öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırabilmek adına neler yapabilirim?
- Öğrencilerimin öğrenme istediğini sürekli hale getirebilmek için nasıl teknikler geliştirebilirim?

- Özel eğitime muhtaç olan veya üstün zekalı öğrenciler için okul dışında faydalı olabilecek neler yapılabilir?

Öğretmen adaylarının mezun olduktan sonra girmek zorunda olduğu Kamu Personeli Seçme Sınavından yeterli puanı alamayıp işsiz kalma korkusu öğretmen adayının sınav kaygısı yaşamasına da sebep olmaktadır. Bu kaygının fizyolojik-psikolojik birtakım belirtileri bulunmaktadır. Bunlar şu şekildedir (Gümrükçü Bilgici, 2016):

Fizyolojik Belirtiler

- Solunum hızlanıp kan dolaşımının ve nabzın artması
- Rengin soluklaşması
- Göz bebeğinin büyümesi
- Kas geriliminin artması
- Ter bezlerinin çalışmasında hızlanma olması
- Karın ağrısı ve mide bulantısı gibi bedensel tepkiler
- İştahsızlık
- Uyumada güçlük

Psikolojik Belirtiler

- Kendine güvenin düşmesi
- Tahammülün azalması
- Duygusalılık
- Değişken ruh hali

Zihinsel Belirtiler

- Karar vermede zorluk
- Konsantrasyon güçlüğü
- Unutkanlık

Sınav kaygısı bireyin gündelik yaşantısı olumsuz yönde etkileyen ciddi bir sorundur. Bu problemle başa çıkabilmek için yapılabilecekler ise şu şekildedir:

- Çalışma planı yapıp bu plana uyum sağlanması

- Çalışmaya ayrılan saatin farklı ve önemsiz işlere harcanmamasına dikkat edilmesi
- Düzenli bir çalışma uygulamasından sonra dinlenme molalarının verilmesi
- Sınavı itici güç olarak düşünmek ve çalışmayı öğrenme sağlanarak sınavın yaşam için gerekli olduğunun kabul edilmesi
- Öğrenim çağındaki bütün öğrenciler için sınavın gerekli olduğu bilincine varılıp bu anlayışın oturtulması
- Sınavda başarılı olunacağı gibi başarısızlığın da söz konusu olduğunun unutulmaması
- Sınavın bir ölüm-kalım haline getirilmemesi
- Sınav öncesi beslenme düzenine dikkat edilmesi
- Sınav öncesi genel tekrar yapmaya özen gösterilmesi
- Sınav sabahı erken kalkmaya dikkat edilmesi
- Sınav sabahı kahvaltı öğününün atlanmamasına,
- Sınav günü sadece sınava odaklanmaya dikkat edilmesi gereklidir.
- Sınav salonunda yapılacak uyarılar dikkatlice dinlenmelidir (Gümrükçü Bilgici, 2016).

Genel anlamda değerlendirildiğinde sınav kaygısı öğrencilerde sıklıkla görünüp akademik başarıyı etkileyen ciddi bir sorundur. Bu kaygı sebebiyle birey potansiyelini tam anlamıyla kullanamamakta, gerçek performansını sergileyememektedir. Çünkü öğrenci sorulara odaklanamamaktadır. Bu durumda bireyin içsel motivasyonu ve yaşam kalitesini etkilemektedir (Bozkurt, 2012).

Kaygıya sebep olan bir diğer etken ise alınan eğitimlerdir. Öğretmenler hizmet öncesinde ve hizmet sırasında aldıkları eğitimlerin mesleki ihtiyaçları doğrultusunda olmamasından şikayetçidir. Bu sebeple alınan eğitimlerin öğretmen yetiştirme programından itibaren mesleki ihtiyaçları doğrudan karşılayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu sayede öğretmen adaylarının mesleki kaygıları azaltılmaya çalışılabilmektedir. Öte yandan öğretmen adaylarının mesleki kaygıları bireye bağlı özellikler boyutunda değişkenlik göstermektedir. Bunların en belirginini öz yeterliliğe yöneliktir. Öz yeterlilik motivasyon, seçim ve davranışı etkilemektedir. Yüksek bir öz yeterliğe sahip bireyler karşılaştıkları engellere karşı

daha çok çaba gösterme eğilimindedir. Çünkü düşük öz yeterliğe sahip bireylerin az çaba sarf etmeye ve işten kaçmaya meyilli olduğu bilinmektedir. Düşük öz yeterlilik algısı da stresi ve kaygıyı desteklemektedir. Öte yandan öğretmenin öz yeterliliğinin düşük olması öğrencileri olumsuz yönde etkilerken yüksek öz yeterliliğe sahip öğretmenlerin ise öğrencilerini olumlu yönde etkileyip öğrencinin motivasyonunu, tutumunu ve başarısını da bu ölçüde etkilediği bilinmektedir (Şahin, 2019).

2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygıları

Kaygı, insanın ruhsal durumunu ifade eden, egonun bir işlevi olarak görülmektedir. İlk zamanlar biyolojik bir kavram olarak algılansa da zamanla bireyin yaşadığı ruhsal durumdan öte bir kavram olduğu anlaşılmıştır (Manav, 2011).

Mesleki kaygı ise bireyin işi ile ilgili duygu durumunun yansımasıdır. Özellikle bilgi bakımından eksik, yeterli tecrübeyi edinememiş bireylerin mesleki kaygı duymaları olağandır. Bu kaygı zamanla ilerleyip korkuya dönüşmekte, bireyin cesaretinin kırılmasına neden olmaktadır. Elbette mesleki kaygının uyarıcı, motive edici etkileri de bulunmaktadır. Böyle durumlarda kaygı bireyi temkinli olmaya, çalışmaya teşvik etmektedir. Öyle ki kaygının doğru yönlendirildiği durumlarda olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016).

Mesleki kaygılardan en belirgin olanlarından biri öğretmenlik mesleğine yönelik olan kaygılardır. Özellikle öğretmenlik mesleğini layıkıyla yerine getirip getiremeyeceği, öğreticilik görevini yapıp yapamayacağı, iyi bir eğitimci olabilmek için yapması gerekenleri yerine getirip getiremeyeceği, öğretmenlik mesleğinin temel kaygılarından biridir. Bu alanda kaygı duyan öğretmen adayları bu durumda öğrenciyi merkeze almaktadır (Cabı ve Yalçınalp, 2013).

Öte yandan öğretmenlik mesleğini icra etmek için öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaygılarının atanma, mezuniyet, iş bulma gibi noktalarda yoğunluk gösterdiği de görülmektedir (Atmaca, 2013). Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet öncesi dönemde KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) kaygılarının fazla olduğu belirlenmiştir. Bu diğer öğretmenlik türlerine göre sosyal bilgiler öğretmenliğinde daha yoğundur (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016). Çünkü sosyal bilgiler öğretmenliği alanında yapılan atamaların yeterli oranda olmaması öğretmen adayının gelecek kaygısı yaşamasına neden olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans öğrenimleri sırasında yeteri kadar uygulamalı eğitim alamadıkları, teorik olarak aldıkları bilgilerin pratiğe yeteri kadar dönüştürülememesine sebep olmaktadır. Bu da sosyal bilgiler öğretmenin mesleğe başladığında kendilerini öğrenme ortamına hazırlamada yetersiz hissetmelerine, gerçek sınıf ortamını yeterli düzeyde tecrübe edememelerine neden olmaktadır. Öyle ki üniversitede alınan sosyal bilgiler eğitiminin mesleki yeterlilikleri açısından yeterli olmadığı bu noktada üniversitede görev yapan alan öğretim elemanlarına önemli sorumluluklar düştüğünü göstermektedir (Yılmaz ve Tepebaş, 2011; Akhan, 2015). Öte yandan öğretmen adaylarının lisans düzeyinde aldıkları mesleki bilgilerin yanı sıra öğrenciye nasıl davranılacağına dair dersler verilse de, psikolojik durumlarına yönelik rehberlik edilmemesi mesleki kaygı yaşamalarına sebep olan unsurlardandır (Uygun, Avaroğulları ve Oran, 2016).

Sosyal bilgiler öğretmenin lisans öğrenimini tamamlayıp mesleğe başladığı ilk yılın zorlu olma ihtimali kaygı yaşanmasına sebep olmaktadır. Özellikle yurt dışında mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin yaklaşık üçte birinin mesleği bıraktığı ya da farklı bir okula geçiş yaptığı bilinmektedir. Bu durum ekonomik sebeplerden dolayı Türkiye’de bu kadar yüksek olmasa da görev yeri değişikliği boyutunda yansıdığı görülmektedir. Özellikle sözleşmeli öğretmenlikle beraber öğretmenin atandığı ilde en az 5 yıl kalma zorunluluğu düzenlemesinden önce, Doğu ve Güney Doğu illerine ataman öğretmenlerin sıklıkla görev yeri değişikliği talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu durum mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin daha ilk yıllardan önemli zorluklarda karşılaştıklarını göstermektedir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleğe yeni başladığında karşılaştığı zorluklar öğretmenden öğretmene değişiklik gösterse ortak belli başlı zorluklar vardır. Bunlardan bir diğeri de yeni görev yerine alışmak, uyum sağlamak ve öğretmeyi öğrenmektir. Bu ilk yılın kültürlenme süreci olarak görülüp, okul kültürü ve çalışma koşullarının mesleki karakteri, mesleki kaliteyi ve sonuçlarını önemli oranda etkilediği unutulmamalıdır. Bu sebeple de özellikle okul yönetimi ve kültürünün mesleğe yeni başlamış öğretmenlere destek olması, uygun olanakları sağlayıp, tecrübeli öğretmenler ile iş birliği içinde olmalarını sağlaması gerekmektedir (Kozikoğlu ve Senemoğlu, 2018).

2.12. İlgili Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygıya yönelik yapılan çeşitli çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar şu şekildedir:

Saban, Korkmaz ve Akbaşlı (2004)'nın “öğretmen adaylarının mesleki kaygıları” isimli çalışmasında öğretmen adaylarının mesleki kaygıları bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Eğitim fakültesindeki farklı anabilim dallarının farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğretmen adayları ile yapılan çalışmada mesleki kaygının anabilim dalı, cinsiyet, sınıf düzeyi bakımından farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre birinci sınıf öğretmen adaylarının “öğrenciler”, dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ise “öğretmenlik görevi” konu başlıklarında mesleki kaygılarının olduğu belirlenmiştir.

Çakmak ve Hevedanlı (2005)'nin eğitim ve fen edebiyat fakültesi biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelendiği çalışmada, biyoloji öğrencilerinin kaygı düzeylerinin cinsiyet, arkadaşlık ilişkisi, sınıf, anne baba tutumu değişkenlerine göre değişiklik gösterdiği; başarı, fakülte, meslek ve ekonomik durum değişkenlerine göre ise bir değişiklik gözlenmediği belirlenmiştir.

Taşğın (2006)'nın beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının farklı değişkenlere göre incelendiği çalışması son sınıfta öğrenim gören 90 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında kadın öğretmen adaylarının ben merkezli ve görev merkezli kaygılarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu bu sebeple de kaygı düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Akgün, Gönen ve Aydın (2007)'nin ilköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelendiği çalışmaya iki alandan 186 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu, başarı durumları yüksek olan öğrencilerin kaygılarının düşük ve orta olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Otoriter aile ortamında büyüyen öğrencilerin kaygı düzeylerinin demokratik ortamda büyüyen öğrenci kaygı düzeylerine göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Bozdam (2008)'in öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında çalışma grubunu eğitim fakültesinin sözel, sayısal, yabancı dil ile öğrenci alan bölümlerin son sınıf öğrencileri ve beden eğitimi öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarından 400 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Ben merkezli kaygı, görev merkezli kaygı ve öğrenci merkezli kaygı düzeylerine göre öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve yetiştikleri yere göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri genel olarak orta düzeyde olup ancak mesleki kaygının yaş ve eğitim alanında önemli etkilerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Ünaldı ve Alaz (2008)'ın coğrafya öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmeye çalışıldığı çalışmada araştırmanın çalışma grubunu bu alanda öğrenim gören 59 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde gelir düzeyi düşük olan ailenin öğrencilerinin, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin öğrencilerinden daha kaygılı olduğu, birinci ve ikinci sınıf öğretmen adaylarının ben merkezli ve görev merkezli kaygılarının dördüncü ve beşinci sınıf öğretmen adaylarından daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Doğan ve Çoban (2009)'ın eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarının incelendiği çalışmada öğretmen adaylarının tutumlarının olumlu olmasına rağmen kaygı düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin okuduğu mesleği çevresine önerenlerin, mesleğe yönelik tutumlarının daha olumlu düzeyde olduğu ve iş bulma konusunda daha iyimser düşündükleri belirlenmiştir. İş bulma konusunda olumsuz düşüncelere sahip olan öğretmen adaylarının ise diğer öğretmen adaylarına göre kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kafkas, Mahmut, Çoban ve Karademir (2010)'ın beden eğitimi öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ve mesleki kaygılarının incelendiği çalışmaya, beden eğitimi öğretmenliğinde okuyan 130 kadın, 217 erkek olmak üzere toplam 347 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında öz-yeterliğin lise türüne, cinsiyete ve lisanslı spor yapmaya yönelik anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte öz-yeterlik ve mesleki kaygı arasında orta düzeyde bağlantı olduğu belirlenmiştir.

Alisinanoğlu, Kesicioğlu ve Ünal (2010)'ın okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının incelendiği çalışmada, çalışma grubunu farklı üniversitelerin eğitim fakültesinde öğrenim gören 686 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde öğretim süreci ve kaygı düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Üst sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri daha yüksek iken, sınıf yönetimi, mezun olunan lise türünün de kaygı düzeylerini etkilediği belirlenmiştir.

Çubukçu ve Dönmez (2011)'in öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada, çalışma grubunu birinci ve ikinci sınıfta okuyan 310 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde kız öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu, ikinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının birinci sınıftaki öğretmen adaylarına göre kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ortaöğretim bölümü öğretmen

adaylarının kaygı düzeylerinin bunun dışındaki öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Adıgüzelli (2015), çalışmasında farklı üniversitelerde öğrenim gören 650 öğretmen adayının mesleki kaygı düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada Cabı ve Yalçınalp (2013)'in geliştirmiş olduğu mesleki kaygı ölçeği kullanılmış, elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ise öğretmen adaylarının atanma, okul yönetimi konularında yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenirken, Türkçe bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının diğer alanlarda öğrenim gören adaylardan daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Farklı sınıf tiplerine göre kaygı düzeyi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

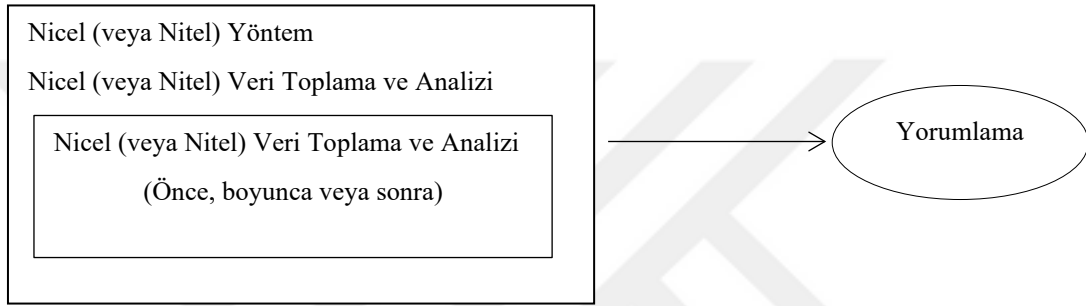
Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından bütüncül ve zengin bir çerçevede incelemek için nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem (Mixed Method) araştırma modelinden yararlanılmıştır. Bu yöntemde, her iki yöntemin güçlü yönlerinden yararlanmak, zayıf yönlerini

telafi ettirmek, nicel veya nitel yaklaşımların tek başına yaptığından daha fazla delil ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bununla birlikte karma yöntem, araştırmacıya bir probleme yaklaşırken birden fazla bakış açısı kazandırmaktadır (Cresswell ve Plano Clark, 2007).

Bu araştırmada karma yöntem alt desenlerinden içeyerleşik (Embedded) desen kullanılmıştır. İçeyerleşik desenin kullanıldığı araştırmalarda nitel veya nicel yöntemlerden biri diğerine göre daha ön plana çıkmaktadır. Bir başka ifade ile nitel veya nicel bir araştırmadır ancak araştırmada elde edilen verilerin desteklenmesi ya da açıklanması için alternatif bir yöntemle elde edilen verilere de gerek duyulmaktadır (Creswell & PlanoClark, 2007). Karma yöntem araştırmalarında bir alt desen olan içeyerleşik deseni aşağıdaki diyagramda gösterilmiştir.



Diyagram 1. Karma Yöntem İçeyerleşik Desen İçin Diyagram

Araştırmada ilk olarak nicel veriler toplanıp çözümlenmiş; ikinci aşamasında ise, nicel araştırma sürecinde elde edilen verileri desteklemek için nitel veriler toplanıp çözümlenmiştir. Nicel ve nitel çözümlemelerden elde edilen bulgular birbirleriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2006). Son olarak araştırmada nicel bulguları desteklemek ve / veya açıklamak için nitel verilerden yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir (*uygun, convenience sampling*) örnekleme göre seçilen, 2019-2020 eğitim-öğretim döneminde Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde son sınıfta öğrenim gören 65 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada uygun örneklem “ulaşılabilir olması, erişiminin kolay olması, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması” (Yıldırım ve Şimşek, 2016) nedeni ile tercih edilmiştir.

Çalışmaya grubundaki 65 adayın cinsiyet, GANO, anne ve baba eğitim durumu, aile gelir durumu ve geldiği bölge değişkenlerine göre belirlenmiş betimsel istatistikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	40	61.5
	Erkek	25	38.5
GANO	0 - 1,5	0	0
	1,6 - 2,5	1	1.5
	2,6 - 3	30	46.2
	3,1 - 3,5	23	35.4
	3,6 - 4	11	16.9
	Okuryazar değil	11	16.9
Anne eğitim durumu	İlköğretim	31	47.7
	Ortaöğretim	21	32.3
	Lisans	2	3.1
	Lisansüstü	0	0
	Okuryazar değil	4	6.2
Baba eğitim durumu	İlköğretim	24	36.9
	Ortaöğretim	29	44.6
	Lisans	6	9.2
	Lisansüstü	2	3.1
	Okuryazar değil	4	6.2
Aile gelir durumu	1600 TL altı	8	12.3
	1600 TL- 3000 TL	28	43.1
	3001 TL - 6000 TL	23	35.4
	6001 TL üstü	6	9.2
Üniversiteye gelmeden önce yaşadığımız yerleşim birimi	Köy	22	33.8
	Şehir	19	29.2
	Büyükşehir	24	36.9
Toplam		65	100

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın nicel boyutunda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerini belirlemek için veri toplama aracı olarak Köklükaya ve Yıldırım (2016) tarafından geliştirilen Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Ölçeği (bkz. Ek 4) gerekli izinler

alındıktan sonra kullanılmıştır. Ölçeğin varyans değeri %44'tür ve iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı da .92'dir. Beşli likert tipinde hazırlanmış olan ölçek 35 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmada nicel verileri açıklamak ve desteklemek için çalışma grubundan nitel veriler toplanmıştır. Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını belirleyebilmek amacıyla sosyal bilgiler alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış (bkz. Ek 5) ve çalışma grubuna uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel ölçme aracı ile toplanan verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma için toplanan verilerin iç tutarlılık katsayısı olarak cronbach alfa değeri .903 bulunmuştur. Bu değer verilerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir. Verilerin analizinde hangi istatistik tekniklerin kullanılacağına karar verebilmek için ise öncelikle veriler üzerinde normallik testi yapılmış ve Skewness ve Kurtosis değerleri incelenmiştir. Buna göre verilerin ölçeğin bütün değişkenlerinde normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Bu yüzden verilerin analizinde parametrik testler tercih edilmiş ve ikili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla olan karşılaştırmalarda ise tek yönlü Anova testi kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde olduğu için ölçekte dört aralık yer almaktadır ve her bir aralığın $4/5=0.80$ puanı kapsaması ve böylelikle aşağıdaki şekilde olması gerekmektedir (Yenilmez, 2008). Ölçekten elde edilen puanların yorumlanmasında aşağıda yer alan puanlama dikkate alınmıştır.

- 1.00 ile 1.80 aralığı: Kesinlikle katılmıyorum; Çok düşük düzey
- 1.81 ile 2.60 aralığı: Katılmıyorum; Düşük düzey
- 2.61 ile 3.40 aralığı: Kararsızım; Orta düzey
- 3.41 ile 4.20 aralığı: Katılıyorum; Yüksek düzey
- 4.21 ile 5.00 aralığı: Kesinlikle katılıyorum; Çok yüksek düzey

Araştırmanın nitel verilerinin analizinde yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz yöntemine göre veriler önceden belirlenmiş temalara göre yorumlanır. Amaç elde edilen verileri, yorumlanmış ve düzenlenmiş bir şekilde ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın veri analizi sürecinde dökümanlar eş zamanlı olarak araştırmacı ve farklı bir uzman tarafından incelenmiş ve değerlendirilmiş aralarındaki güvenilirliğin hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994), önerdiği " R (Güvenirlilik) = $100 \times [Na \text{ (Görüş Birliği)} / Na \text{ (Görüş Birliği)}]$ "

+ Nd (Görüş Ayrılığı)]” güvenirlik formülü kullanılmıştır. Hesaplama sonucunda kodlamaların güvenirliği % 81 olarak hesaplanmış ve araştırmanın nitel analizinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir. Araştırmada ayrıca geçerliliği arttırmak amacıyla, çalışmanın bulguları öğretmen adaylarının görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar (ÖA, 1: 1. Öğretmen Adayı; ÖA, 40: 40. Öğretmen Adayı) ile desteklenmiştir.



BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda istatistiki analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeyleri

N	Min.	Max.	X	Ss	Düzye
65	1.11	3.31	2.63	.52	Orta Düzye

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin 1.11 ile 3.31 puanları arasında değişmekte olduğu bulunmuştur. Ayrıca ortalamalarının 2.63 puanında ortaya çıkması onların kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.2. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma grubunu oluşturan son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem t – testi analizi yapılmış olup Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımının T-Testi Sonuçları

Gruplar	N	X	S	Sd	t	p
Erkek	25	2,4097	,58729	.13477	.289	.773
Kadın	40	2,3707	,48902			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t(.13477) = .289$, $p > .05$) ve kadın öğretmen adayları ile erkek öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanları ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

4.3. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Genel Ağırlıklı Not Ortalaması (GANO) Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin genel ağırlıklı not ortalamalarına (GANO) göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü Anova testi analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Genel Ağırlıklı Not Ortalamalarına Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları

GANO	N	X	Sd.	Varyans kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P
1,6 - 2,5	1	2,4000	.	Gruplar arası	1,104	3	,368	1,359	,264
2,6 - 3	30	2,4819	,52376	Gruplar içi	16,523	61	,271		

3,1 - 3,5	23	2,3907	,53427	Toplam	17,628	64
3,6 - 4	11	2,1117	,47834			
Total	65	2,3857	,52482			

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının genel ağırlıklı not ortalamalarına göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir $f(64)=1.359$, $p > .05$). Tablo 4 incelendiğinde gruplar arasında genel ağırlıklı not ortalaması puanlarının birbirine çok yakın olduğu ve genel ağırlıklı not ortalama puanı yükseldikçe grup ortalamasının buna bağlı olarak yükselmediği de görülmektedir.

4.4. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin anne eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü Anova testi analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları

Anne eğitim durumu	N	X	Sd.	Varyans kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P
Okuryazar değil	11	2.3610	.59099	Gruplar arası	.203	3	.068	.237	.870
İlköğretim	31	2,4424	.48967	Gruplar içi	17.425	61	.286		
Ortaöğretim	21	2,3231	.54369	Toplam	17.628	64			
Lisans	2	2,3000	.90914						
Total	65	2,3857	.52482						

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir $f(64)=.237$, $p > .05$). Tablo 5 incelendiğinde gruplar arasında anne eğitim durumuna göre puanların birbirine çok yakın olduğu ve annenin eğitim durumu arttıkça grup ortalamasının buna bağlı olarak yükselmediği de görülmektedir.

4.5. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin baba eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü Anova testi analizi yapılmıştır ve sonuçları tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları

Baba eğitim durumu	N	X	Sd.	Varyans kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P	Fark
1. Okuryazar değil	4	1,7929	.35408	Gruplar arası	3,148	3	.787	3.261	.017	1 - 2
2. İlköğretim	24	2,6250	.40898	Gruplar içi	14,480	60	.241			
3.Ortaöğretim	29	2,2754	.57682	Toplam	17,628	64				
4. Lisans	6	2,3429	.43368							
5. Lisansüstü	2	2,4286	.00000							
Total	65	2,3857	.52482							

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir $f(64)=.237$, $p > .05$) ve farkın kaynağını bulmak için de post hoc testleri uygulanmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının baba eğitim durumu okuryazar olmayanlar ile ilköğretim olanlar arasında ilköğretim lehine farklılaşmalar olduğu ortaya çıkarılmıştır. Diğer gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

4.6. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin aile gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü Anova testi analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Aile Gelir Durumuna Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları

Aile gelir durumu	N	X	Sd.	Varyans kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P
1600 tl altı	8	2.4000	.57953	Gruplar arası	.546	3	.182	.649	.586
1600 tl – 3000 tl	28	2.2888	.56211	Gruplar içi	17.082	61	.280		
3001 tl – 6000 tl	23	2.4547	.49741	Toplam	17.628	64			
6001 tl üstü	6	2.5548	.38908						

Total	65	2.3857	.52482
-------	----	--------	--------

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir $f(64)=.649$, $p > .05$). Tablo 7 incelendiğinde gruplar arasında aile gelir durumuna göre puanların birbirine çok yakın olduğu ve aile gelir durumu arttıkça grup ortalamasının buna bağlı olarak yükselmediği de görülmektedir.

4.7. Sosyal Bilgiler Son Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Yaşadıkları Yer Değişkenine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin onların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü Anova testi analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Onların Üniversiteye Gelmeden Önce Yaşadıkları Yerleşim Birimine Göre Dağılımının Anova-Testi Sonuçları

Yerleşim birimi	N	X	Sd.	Varyans kaynağı	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	P
Köy	22	2.5117	.51924	Gruplar arası	.528	3	.264	.958	.389
Şehir	19	2.3173	.47024	Gruplar içi	17.099	62	.276		
Büyükşehir	24	2.3244	.56941	Toplam	17.628	64			
Total	65	2.3857	.52482						

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının onların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir $f(64)=.958$, $p>.05$). Tablo 7 incelendiğinde gruplar arasında onların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimine göre puanlarının birbirine çok yakın olduğu ve yerleşim yeri büyüdükçe veya küçüldükçe grup ortalamasının buna bağlı olarak yükselmediği de görülmektedir.

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleklerini Yapabilmeye Yönelik Kaygıları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleklerini Yapabilmeye Yönelik Kaygılarının Olup/Olmama Durumu

Evet	Görüşler		f
	f	Hayır	
Bilgi Birikiminin Yetersizliği	14	Öğretmenliğin Kutsal Bir Meslek Olduğu İçin	4
Bilgileri Doğru ve Verimli Aktaramama	6	Mesleğimi Yapabileceğime İnandığım İçin	4
Öğrenciler Tarafından Sevilememe	5	Rol Model Öğretmen Olabileceğim İçin	3
Sınıf Hakimiyeti Kuramama	5	Gelecek Nesilleri Yetiştirdiğimiz İçin	2
Mesleğin Gerekliliğini Yerine Getirmeme	5	Bildiklerimi Aktarmada İyi Olduğum İçin	2
Tecrübe Sahibi Olamama	4	Hedeflerim Olduğu İçin	2
Öğretim Materyallerinin Yetersizliği	4	Kendime Güvendiğim İçin	2
Mesleğe Uygun Olmadığım İçin	3	Sınıf Yönetiminde İyi Olduğum İçin	1
Zamanı Etkili Kullanamama	2	Endişe Yarattığı İçin	1
Meslekten Sıkılma	2	Kaygılı Olmanın Önemsizliği	1
Atanma Problemi	1	Yeterli Bilgi ve Beceriye Sahip Olduğum İçin	1
Fiziksel Şartlar	1	Staj Yaparak Deneyim Sahibi Olduğum İçin	1
Velilere İstedikleri Olanağı Sağlayamama	1		
Öğrenci Farklılığı	1		

Tablo 9’da yer alan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının mesleklerini yapabilmeye yönelik kaygılarının olup/olmama durumu ile ilgili görüşleri incelendiğinde, 44 öğretmen adayının mesleklerini yapabilme konusunda kaygılı olduklarını buna karşın 21 öğretmen adayının ise herhangi bir kaygı taşımadığını ifade ettiklerini söylemek mümkündür. Öğretmenlik mesleğini yapabilme konusunda kaygılı hisseden öğretmen adaylarının kaygı nedenleriyle ilgili görüşlerine bakıldığında “bilgi birikiminin yetersizliği (14) ve bilgileri doğru ve verimli aktaramama (6)” gibi görüş belirttiklerini söylemek mümkündür. Mesleği yapabileceğine ve herhangi bir kaygı yaşamayacağına yönelik görüş belirten öğretmen adaylarının “öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu için (4) ve mesleği yapabileceğine inandığım için (4)” gibi ifadelerle yer verdikleri söylenebilir. Genel olarak çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde, adayların çoğunun öğretmenlik mesleğini yapabilme konusunda kaygı duydukları buna karşı bazı öğretmen adaylarının ise kaygı taşımadığı yönünde görüş belirttikleri şeklinde yorumlamak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Evet, şuan taşıyorum ama zamanla tecrübelendikçe bu kaygıların azalacağını düşünüyorum. En büyük kaygım sınıf hâkimiyeti kuramamak” (ÖA, 1).

“Öğretmen olarak adaletli olamamaktan, sınıfın düzenine ayak uyduramamaktan korkuyorum. Öğrencilerin beni benimseyememesinden kaygı duyuyorum. Konuyu iyi anlatamamaktan endişe ediyorum” (ÖA, 9).

“Öğrencilere yetememekten endişe duyuyorum. Tabiki şuan yolun başındayım ve öğrenecek çok şeyim var ama yine de başaramazsam diye kaygı duyuyorum. Ama inanıyorum biraz kaygı olmak beni başarıya ulaştıracaktır” (ÖA,11).

“Hayır, öğretmenlik mesleğinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Gelecek nesilleri yetiştirmek, onlara kültürümüz ve değerlerimizi aktarmak noktasında önemli bir görev üstlendiğimizi düşünüyorum” (ÖA, 13).

“Öğretmen her şeyi bilir” kaygısı taşıyorum. Bilgi uçsuz bucaksız bir derya olduğu için sonunun olmadığına inanıyorum. Ancak kendimi genel kültür anlamında geliştirmeye de çalışıyorum (ÖA, 23).

“Ben bu mesleği icra edebileceğime inanıyorum” (ÖA, 29).

“Kaygı yaşıyorum. Ama bu kaygı daha çok maddi yönden. Örneğin Sosyal Bilgiler becerilerinden olan dijital okuryazarlığı köy okulunda belki de teknoloji ile hiç tanışmamış öğrencilere nasıl öğreteceğim konusunda kaygılıyım” (ÖA, 32).

“Hayır, öğretmenlik en kutsal meslektir. Doktoru da mühendisi de ekonomisti de biz öğretmenler yetiştiriyoruz. Öğrenciler bizim geleceğimiz ve en değerli hazinemiz” (ÖA, 36).

“Dersini verimli bir şekilde anlatan rol model bir öğretmen olacağıma inanıyorum” (ÖA, 49).

“Bu işi en güzel biçimde yapabileceğime inanıyorum. Her hangi bir kaygım olmamakla birlikte hedeflerimin olması beni daha da motive ediyor” (ÖA, 51).

4.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Alan Yeterliliklerinin, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileme Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Alan Yeterliliklerinin, Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileme Durumları

Görüşler			
Etkiliyor	<i>f</i>	Etkilemiyor	<i>f</i>
Yeterli bilgi ve donanım sahibi olmama	21	Yeterli bilgi sahibiyim	13
Deneyim sahibi olamama	4	Kendimi geliştirebilirim	3
Alanın geniş olması	3	Dersin sosyal yaşantıyla ilişkili olması	1
İyi bir eğitim almama	2	Göreve başlayamama	1
Ezbere dayalı olması	1	Dersin gelişime açık olması	1

Tablo 10’da yer alan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının mesleki alan yeterliliklerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını etkileme durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, 40 öğretmen adayının mesleki alan yeterliliğinin kaygılarını etkilediğini buna karşın 24 öğretmen adayının ise mesleki yeterliliklerinin kaygı durumlarını etkilemediği yönünde görüş belirttiklerini söylemek mümkündür. Mesleki alan yeterliliklerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını etkilediği yönünde görüşe sahip olan öğretmen adaylarının “yeterli bilgi ve donanım sahibi olmama (21) ve deneyim sahibi olamamadan (4) kaynaklı olarak kaygı duyduklarını çoğunlukla ifade ettikleri söylenebilir. Mesleki alan yeterliliklerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını etkilemediği yönünde görüş belirten öğretmen adayları ise yeterli bilgi sahibiyim (13) ve kendimi geliştirebilirim (3) gibi görüşler belirttikleri söylenebilir. Genel olarak çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde, adayların çoğunun mesleki alan yeterliliklerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını etkilediği yönünde görüş belirttikleri şeklinde yorumlamak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Evet tabi ki etkiliyor, bir öğretmende olmazsa olmazlardan birisi mesleki alan yeterliliği, şu an konular açısından yetersiz olmam öğrencilerin soracağı sorulara cevap veremeyecek olmam kaygılarımı etkiliyor” (ÖA, 1).

“Olumlu yönde etkiliyor. Kendimde eksik gördüğüm yeterliliklerin tamamlayabilmeme yardımcı oluyor.” (ÖA,6).

“Ne kadar donanımlı bir öğretmen olursam öğrencilerimi o kadar iyi yetiştiririm. Bu aşılamayacak bir durum değil. Aslında her insanın kendini yenilemesi ve alanıyla ilgili daha çok geliştirmesi gerekir. Bunun içinde biraz zaman ve öz veri gerekir” (ÖA, 11).

“Kaygılarımı etkiliyor. Daha da azaltıyor. Bu açıdan kendimi yeterli görüyorum.” (ÖA, 35).

“Tabii ki etkiliyor. Bir kişi bilgiye sahip olduğu zaman daha özgüvenli hissediyor böylelikle kaygısı azalıyor.” (ÖA,58).

4.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanabilecekleri Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Yeterliliklerinin Mesleki Kaygıları Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bulgular

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanabilecekleri Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Yeterliliklerinin Mesleki Kaygıları Üzerindeki Etkileri

Görüşler			
Etkiliyor	f	Etkilemiyor	f
Yöntem ve Teknikleri Kullanamama	8	Yöntem ve Teknikler Hakkında Bilgi Sahibi olması	20
Sınıfların kalabalık olması	5	Yöntem ve Tekniği derslere uyarlayabilirim	8
Yöntem ve Teknikleri Derse Uyarlayamama	6	Kendimi Geliştirmesi	2
Hakim olamama düşüncesi	3	Öğrencilerin motive olması	2
Yöntem ve Teknik bilgi eksikliğimin olması	3	Hocalarımız Uygulamalı Bir şekilde Anlattığı İçin	1
Öğrencilere uygunluk durumu	3	Deneyimleyerek eksiklerimi kapatabilme	1
Öğrenciler yöntem ve teknikleri sevilmemesi	1	Alanın yöntem ve tekniklere uygun olması	1

Tablo 11’de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının derslerinde kullanabilecekleri farklı yöntem ve teknikler üzerine yeterliliklerinin mesleki kaygılarını etkileyip etkilemediği ve etkiliyorsa nasıl etkilemekte olduğu sorusuna verdiği yanıtlar incelendiğinde 65 öğretmen adayından 45 kişi farklı yöntem ve teknik konusundaki yeterliliklerinin mesleki kaygılarını etkilemediğini, 20 öğretmen adayı ise etkilediğini söylemiştir. Öğretmen adaylarından kaygıyı etkiliyor cevabını verenler yüksek sıklıkla “Yöntem ve Teknikleri Kullanamama (8)” yanıtını verdiği görülmektedir. Kaygıyı etkilemiyor yanıtını verenler ise yüksek sıklıkla “yöntem ve teknikler hakkında bilgi sahibi olmam (20) yanıtını verdiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının çoğunluğunun yöntem ve teknikler üzerine bilgi sahibi olduğunu ve bilgileri derste uygulayabileceklerine olan inançlarının yüksek olduğu için kaygı düzeylerini etkilemediği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Önceden dersin planı çıkarıldığında ve özellikle deneyim kazandıkça her şeyin yoluna gireceğini düşünüyorum.” (ÖA,5).

“Kendimi bu konuda geliştirdiğim için her hangi bir kaygım yok” (ÖA,9).

“Mesleki kaygılarımı etkilemiyor. Farklı öğretim yöntem ve teknikler konusunda kaygıya düşmemek için kendimi geliştireceğimi düşünüyorum.” (ÖA,13).

“Yöntem ve teknikleri öğrendik ancak bunların kazanımlarla eşleştirip uygulamaya pratik olarak dökmemek beni korkutuyor. Yöntem ve teknikleri etkin bir şekilde

kazanıma uygun kullanmak istiyorum ama pratiğimin çok az olması beni korkutuyor.”(ÖA,17).

“Yöntem, teknik bakımından yeterli olan insanın kaygısal anlamda yaşayacağı tek sorun derse bunu uyarlarken kontrolü sağlayamamak olacaktır. Buda dolayısıyla etkilenmesine sebep olur” (ÖA, 34).

“Evet etkiliyor. Teorik olarak gördük ama küçük yaşta ve kalabalık sınıflarda uygulamadık.”(ÖA,40)

4.11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aldıkları Lisans Eğitiminin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkileri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aldıkları Lisans Eğitiminin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkileri Hakkındaki Görüşleri

Görüşler			
Olumlu	f	Olumsuz	f
Bilgi ve donanım kazandırması	21	Uygulamaların yetersiz olması	6
Deneyim kazandırması	9	Derslerin verimsiz olması	4
Uygulama derslerinin olması	8	Derslerin donanım kazandıramaması	4
Farklı yöntem ve tekniklerin öğretilmesi	3	Teoriği fazla önem verilmesi	2
Mesleki inancı artırması	3	Öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranış sergilemesi	1
Özgüveni artırması	2	Seminerlerin yetersiz olması	1
Derslerin verimli işlenmesi	2	Mesleğin zorluğunun farkına vardırması	1
Kendimi gerçekleştirmemi sağlaması	2	Öğretmenliğe hazır olamama	1
Beceri ve değer kazandırması	2		
Güncel olmamı sağlaması	1		
İletişim becerimi geliştirmesi	1		

Tablo 12’de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına aldıkları lisans eğitiminin mesleki kaygı düzeylerine nasıl bir etkisi olduğu sorusu sorulduğunda 65 öğretmen adayından 53 kişi lisans eğitiminin mesleki kaygı düzeylerini olumlu yönde etkilediğini, 12 kişi ise lisans eğitiminin mesleki kaygılarını olumsuz yönde etkilediğini söylemiştir. Öğretmen adaylarından olumlu görüş belirtenler sıklıkla lisans eğitiminin bilgi ve donanım kazandırması (21), deneyim kazandırması (9) ve uygulama derslerinin olmasının (8) mesleki kaygı düzeylerini düşürdüğü görüşünde bulunmuştur. Olumsuz görüş belirtenler ise sıklıkla lisans eğitiminde uygulamaların yetersiz olması (6), derslerin verimsiz olması (4) ve derslerin donanım kazandıramaması (4)

üzerinde görüş belirttiği görülmektedir. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adayları çoğunlukla lisans eğitiminin mesleki kaygılar üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğunu, öğretmen adaylarının bilişsel gelişimlerine katkı sağlayarak tecrübe kazandırdığı düşüncesinde olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Lisans eğitimi olumlu bir kaygı düzeyinde olmamı sağladı. Bu mesleği yapabileceğime olan inancım ve mesleğe yönelik sevgim arttı.”(ÖA,7).

“Staj okuluna gidene kadar gerçek hayatın, mesleğin uygulanışının farkında bile değildik. Genel olarak sadece teorik bilgiler verdi. Buda gerçek öğrenciler ve sınıfla karşılaşınca ne kadar yetersiz ve eksik olduğumu gösterdi. Koskoca 4 yılda 3 4 öğretmenle karşımıza çıkmasaydı bizden öğretmen olması gerçekten çok çok zor olurdu.”(ÖA,17).

“Aldığım lisans eğitimini beni birçok açıdan geliştirdiğine inanıyorum. En başta öğretmenlik mesleğini bana sevdirdiğini söyleyebilirim.(ÖA,23).

“Lisans eğitiminin mesleki yaşamımızda olumlu etki yaratıcığını düşünüyorum. Sosyal bilgiler eğitiminde hayatla entegre olduğu için derslerin sadece alanla ilişkili değil yaşamımızda kullanabileceğimiz bilgiler olarak görebiliyorum.”(ÖA,29).

“Aldığım lisans eğitiminin öğretmenlik mesleği için yeterli olmadığını düşünüyorum.”(ÖA,55).

“Açıkçası pek bir etkisi olmadı. Bu bilgilerin, atanıp sınıfa girdikten sonra işe yaramayacağını biliyorum.”(ÖA,63).

4.12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Staj Eğitimlerinin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkisine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Staj Eğitimlerinin Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkisine Yönelik Görüşleri

Görüşler					
Olumlu	59	f	Olumsuz	6	f
Tecrübe Kazandığım İçin	25		Öğrenciler Saygısız Olduğu İçin	2	
Uygulama Fırsatı Bulduğum İçin	15		Sınıf Düzeyleri Kaygımı Arttırdığı İçin	1	
Mesleğime Hazırladığı İçin	10		Okul Ortamına Alışık Olmadığım İçin	1	
Heyecanımı Azalttığı İçin	5		Öğrenci Davranışları Değişmediği İçin	1	
Kendimi Geliştirdiğim İçin	5		Yeterli Donanıma Sahip Olmadığım İçin	1	
Özgüvenimi Arttırdığı İçin	2				
Bilgimi Arttırdığı İçin	2				
Branş Öğretmenlerimi Tanıdığım İçin	1				

Farklı Yöntem ve Teknikler Kullandığımız İçin	1
Farklı Öğrenci Profilleri Gördüğüm İçin	1
Planlı Ders Anlattığım İçin	1

Tablo 13’de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının staj eğitimlerinin mesleki kaygı düzeylerine olumlu veya olumsuz etkileri incelendiğinde 65 öğretmen adayından 59 öğretmen adayı olumlu, 6 öğretmen adayı ise olumsuz etki olduğunu söylemiştir. Öğretmen adaylarının staj eğitimlerinin mesleki kaygı düzeylerine olumlu etkisinin olduğu cevabını verenler yüksek sıklıkla “tecrübe kazanması (23)” yanıtını verdiği görülmektedir. Olumsuz cevap verenler ise yüksek sıklıkla “öğrencilerin saygısız olması (2) yanıtını verdiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının staj eğitimlerinin mesleki kaygı düzeylerinde olumlu etkisinin olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Olumsuz etkiledi. Geçen gün stajda okuldan gitmek istedim. Eğer staj uygulaması 1 veya 2.sınıfta olsaydı büyük ihtimalle bölümü bıraktırdım” (ÖA, 5).

“Olumlu etkiledi. Stajın bir çok olumlu yönü var. Sınıfta olmak ve öğrencilerle iletişim halinde olmak mesleki açıdan bana katkı sağladı” (ÖA, 15).

“Olumlu etkiledi. Hocamızın 20 yıldır hoca olması mesleki yorgunluğa sebep vermiş ama aynı zamanda tecrübesi ile ilgili güzel fikirler ve gözlemlerim oldu” (ÖA, 54).

“Olumsuz Etkiledi. Çocuklar aşırı saygısız. Böyle öğrencilerimin olacağı düşüncesi bende endişe yaratıyor” (ÖA, 61).

“Olumlu etkiledi. Sınıfta nasıl davranmam gerektiğini öğrendim. Dersleri nasıl anlatacağım konusunda az çok bilgi sahibi oldum” (ÖA, 65).

4.13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alanlarının Geleceğine Yönelik İnançlarının Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkilerine İlişkin Bulgular

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Alanlarının Geleceğine Yönelik İnançlarının Mesleki Kaygı Düzeylerine Etkilerine İlişkin Görüşleri

Görüşler			
Olumlu	f	Olumsuz	f
Alanını Önemli Gördüğü İçin	5	Atama Sayısı Az Olduğu İçin	34
Geleceği Olan Bir Meslek Olduğu İçin	3	Çevrenin Alana Yönelik Olumsuz Görüşleri Olduğu İçin	6
Mesleki İnanca Sahip Olduğu İçin	3	Alana Yeterince Önem Verilmediği İçin	5

Eğitim ve Öğretim Bitmeyeceği İçin	2	Eğitim Politikası Kötü Olduğu İçin	3
Öğretmenin Yerini Bilgisayar Tutmayacağı İçin	2	Mesleği Yapamayacağını Düşündüğü İçin	2
Kendisini Güdüleyebildiği İçin	1	Özel Kurumlarda İş Bulmak Zor Olduğu İçin	2
		Mesleğin Geleceğine Yönelik İncanın Olmadığı İçin	2

Tablo 14’de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının alanlarının geleceğine yönelik inançlarının mesleki kaygı düzeylerine olumlu veya olumsuz etkileri incelendiğinde 65 öğretmen adayından 41 öğretmen adayı olumsuz, 24 öğretmen adayı ise olumlu etki olduğunu söylemiştir. Öğretmen adaylarının alanlarının geleceğine yönelik inançlarının mesleki kaygı düzeylerine olumlu etkisi cevabını verenler yüksek sıklıkla “alanını önemli görmesi(5)” yanıtını verdiği görülmektedir. Olumsuz cevap verenler ise yüksek sıklıkla “yöntem atama sayısı az olması (32) yanıtını verdiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının alanlarının geleceğine yönelik inançlarının mesleki kaygı düzeylerine etkilerinin olumsuz görüşlerin sıklıkla olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Olumsuz etkiliyor. Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin atama konusunda sıkıntılı olması bu derse yönelik incancı açıkçası biraz düşmesine sebep oluyor ama yine de bir Sosyal Bilgiler öğretmenliği okuyan bir birey olarak kaygı düzeyim yüksek olsa da olumsuz olarak etkilenmemeye çalışıyorum” (ÖA, 2).

“Olumsuz etkiliyor. Alanımla alakalı ülke düzeyi ve atamalar göz önüne alındığında oldukça inançsızım. Türkiye’de öğretmenliğin geldiği nokta maalesef hiç iyi değil. Üstelik atama gibi bir devlet desteği de yok. Bu yüzden işsiz kalacağımı düşünüyorum” (ÖA, 31).

“Olumsuz etkiliyor. Bazen ne kadar çalışırsam çalışayım zaten atanamayacağım ve özel kurumlarda iş bulmanın zorluğu kaygımı yükseltiyor. Buda mesleğime olan ilgimi bazen azaltıyor” (ÖA, 43).

“Olumsuz etkiliyor. Mesleki kaygının ötesinde mesleği icra edecek fırsatı yakalayamayacağımı düşünüyorum” (ÖA, 60).

“Olumlu etkiliyor. Alanımızın geleceğine yönelik bir kaygı taşımıyorum. Çünkü hiçbir zaman bir öğretmenin yerini bir bilgisayarın tutamayacağını düşünüyorum. Bunu bir müddet uygulamaya koymaya çalışsalar da çok uygulanabileceğini düşünmüyorum” (ÖA, 64).

4.14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileyebilecek Diğer Faktörler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygılarını Etkileyebilecek Diğer Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f
Veli	22
Toplumsal Baskı	11
Okul İdaresi	11
Atanma Durumu	10
Coğrafi Bölge	10
Boş	5
Akraba	4
Okul Ortamı	4
Faktör Yok	4
Branş Öğretmenler	3
Eğitim Politikası	3
İstenmeyen Öğrenci Davranışları	2
Bürokrasi	2
Mobbing, Gelecek Kaygısı, Siyasiler, Maaş, Sınıf Yönetimi, Sınıf Ortamı, Ders Saati, Kalabalık Sınıf, Materyal Yetersizliği, Mesleki Yetersizlik, Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenciler, , Ekonomik Kaygılar, Psikoloji	1

Tablo 15’te Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarına etkileyebilecek diğer faktörlerin neler olduğu sorusu sorulduğunda öğretmen adaylarının çoğunlukla veli (22), toplumsal baskı (11), okul idaresi (11), atanma durumu (10) ve coğrafi bölge (10) cevaplarını verdiği görülmektedir. Genel olarak tablo değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının meslekteki kaygıyı etkileyebilecek en yüksek faktörün veli olduğunu, bunun yanında toplumun öğretmene baskı uygulamasının ve okul idaresinin öğretmene karşı tutum ve davranışlarının mesleki kaygılarını etkileyeceğini düşündükleri yorumunda bulunmak mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bazılarının verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Mesleğime yönelik kaygılarımı etkileyecek faktör şimdilik yok” (ÖA, 3).

“Çevre, diğer meslektaşlarım, ebeveynler öğretmenlik mesleğine karşı kaygılarımı etkileyebilir. Bana karşı, mesleğe karşı ve derse karşı tutumları kaygı yaratır” (ÖA, 23).

“En önemli faktör veli. Ben yapılandırmacı bir öğretmen olacağımı hissediyorum. Ama velinin tepkisi ne olur?” (ÖA, 32).

“Mobbingtir. Baskı altında tutulmak, psikolojik şiddet görmek ve derslerime müdahale durumu olursa kaygım artar ve verimim düşebilir” (ÖA, 33).

“Veli, öğrencileri sadece çocukları olarak görmeleri ve sadece kendi çocuklarına ilgi istemeleri. Okul müdürü, okulda uygulamak isteyeceğimiz gezi-gözlem vb. durumlarda karşımızda olması” (ÖA, 43).



V. BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerini incelemek için bulgulardan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve sonuçlara ilişkin öneriler ileri sürülmüştür.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin belirlenmesinin ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın nicel boyutundan elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde;

Çalışma grubundaki Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin tespit etmek için kullanılan Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puana göre kaygı düzeylerinin orta düzeyde (2.63) olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucu öğretmen adaylarının lisans eğitimi süresince aldıkları eğitim bilimleri derslerinin mesleki gelişimine olumlu katkı sağladığı şeklinde açıklamak mümkündür. Benzer olarak, Bozdam (2008)'ın son sınıf öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında adayların kaygı düzeylerinin genel olarak orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Saban, Korkmaz ve Akbaşlı (2004)'nın da “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygıları” isimli çalışmasında son sınıf öğretmen adaylarının “öğretmenlik görevi” konu başlıklarında mesleki kaygılarının olduğu belirlenmiştir.

Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeyleri çeşitli değişkenler bakımından incelendiğinde, çalışma grubundaki son sınıf öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifade ile kadın ve erkek öğretmen adaylarının kaygı düzeyi puanlarının cinsiyete bağlı olmaksızın orta düzeyde olduğu sonucuna varıldığını söylemek mümkündür. Araştırmanın bu sonucuna paralel olarak, Bozdam (2008)'ın son sınıf öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında adayların kaygı düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın bu sonucundan farklı olarak Çubukçu ve Dönmez (2011)'in öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada, kız öğretmen adaylarının kaygı düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın çalışma grubunu oluşturan sınıf düzeylerinden (birinci ve ikinci sınıf öğretmen adayları) kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu durumu Alisinanoğlu, Kesicioğlu ve Ünal (2010)'ın okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının incelendiği çalışmada elde ettiği, öğretim süreci ve kaygı düzeyleri arasında sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılık olduğu, üst sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının kaygı düzeyleri daha yüksek olduğu sonucu desteklemektedir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise çalışma grubundaki son sınıf öğretmen adaylarının lisans eğitiminde derslerdeki başarıları ve aldıkları notlar sonucunda elde edilen genel

ağırlıklı not ortalamalarının (GANO) öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeyi puanları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı sonucudur. Başka bir deyişle adayların genel ağırlıklı not ortalamaları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeyleri anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde, adayların kaygı düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşmadığını söylemek mümkündür. Bu sonucu anne eğitim durumunun kaygı düzeyi puanları üzerinde etkisinin olmadığı şeklinde açıklamak mümkündür. Baba eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde ise adayların öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu farklılığın kaygı düzeyi puanlarında baba eğitim durumu okuryazar olmayanlar ile ilköğretim olanlar arasında eğitim durumu ilköğretim olanların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı puanlarının aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucudur. Başka bir ifade ile son sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aile gelir durumunun öğretmenlik mesleği kaygı düzeyleri puanları üzerinde etkisi yoktur. Araştırmada ulaşılan bu sonuç Akgün, Gönen ve Aydın (2007)'nin ilköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelendiği çalışmada öğrenci ailelerinin gelir durumlarının kaygı düzeyinde etkili olmadığı sonucu ile benzerlik göstermektedir. Toplumun temel kurumu olan ailenin gelir durumunun adayların öğretmenlik mesleği kaygı düzeyi puanlarına yönelik değişiklik göstermediği, maddiyat ile öğretmenlik kaygıları arasında bir bağın kurulamadığını söylemek mümkündür.

Araştırmada ayrıca Sosyal Bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının üniversiteye girmeden önce yaşadıkları yerlerin öğretmenlik mesleği kaygıları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı, büyükşehirde yaşayan katılımcı ile köyde yaşayan adayın kaygı puanlarının farklılık göstermediği görülmüştür. Benzer şekilde Bozdam (2008)'in çalışmada da adayların kaygı düzeylerinin yetiştikleri yere göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nicel sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kaygıların cinsiyet, GANO, anne eğitim durumu, aile gelir durumu ve üniversiteye gelmeden önce yaşanan yer değişkenlerine göre farklılaşmadığı; sadece baba eğitim durumu değişkeninde okuryazar olmayan ile ilköğretim değişkeni arasında ilköğretim mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın nitel boyutundan elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde;

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının çoğunun öğretmenlik mesleğini yapabilme konusunda kaygı duydukları buna karşı bazı öğretmen adaylarının ise kaygı taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca adaylardan elde edilen nitel bulgular neticesinde mesleki alan yeterliliklerinin öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarını olumsuz etkilediğini ifade ettiklerini söylemek mümkündür. Bu durumu öğretmen adaylarının deneyimsiz olma, yeterli bilgi ve beceriye sahip olamamakla açıkladıkları görülmüştür. Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç ise çalışma grubunu oluşturan son sınıf öğretmen adaylarının çoğunluğunun yöntem ve teknikler üzerine bilgi sahibi olduğu ve bilgileri derste uygulayabileceklerine olan inançlarının yüksek olduğudur. Öğretmen adaylarına aldıkları lisans eğitiminin mesleki kaygı düzeylerine çoğunlukla olumlu yönde etkisinin olduğu, bilişsel gelişimlerine katkı sağlayarak tecrübe kazandırdığı sonucuna ulaşıldığını söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen staj eğitimlerinin mesleki kaygıları üzerindeki etkileriyle ilgili bulgular değerlendirildiğinde, adayların büyük çoğunluğu staj eğitimlerinin mesleki kaygılarına olumlu etki ettiği, deneyim kazandırdığı ve uygulama fırsatlarından dolayı kaygı düzeylerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları neticesinde ulaşılan bir başka sonuç ise öğretmen adaylarının alanlarının geleceğine yönelik (Atama sayısı, Alana verilen değer, İş olanakları vb.) inançlarının düşük olduğu ve bu sebeple mesleki kaygılarının arttığı sonucudur. Araştırmanın bu sonucu Adıgüzzelli (2015)'nin, farklı üniversitelerde öğrenim gören 650 öğretmen adayının mesleki kaygı düzeyleri belirlenmeye çalıştığı araştırmasında ulaştığı öğretmen adaylarının atanma, okul yönetimi konularında kaygılı oldukları sonucu ile paralellik göstermektedir. Benzer biçimde Dilmaç ve Topal (2017)'in görsel sanatlar öğretmeni adaylarının mesleki kaygılarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçladığı araştırmanın sonunda da öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun atanma kaygısı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca adayların mesleki kaygılarının etkilendiği diğer faktörlerle ilgili olarak meslekteki kaygıyı etkileyebilecek en yüksek faktörün veli olduğunu, bunun yanında toplumun öğretmene baskı uygulamasının ve okul idaresinin öğretmene karşı tutum ve davranışlarının mesleki kaygılarını etkileyeceği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. bu sonuca paralel olarak Dilmaç ve Topal (2017)'in araştırmasında da öğretmen adaylarının çevre baskısından dolayı kaygılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik temelde kaygılarının olduğunu, mesleki alan yeterlikleri ve alanın gelecekteki yeri ve önemi konusunda kaygı duydukları söylenebilir. Farklı olarak son sınıf öğretmen adaylarının aldıkları lisans eğitiminden, staj uygulamalarından ve öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme düzeylerinden kaynaklı kaygı düzeylerinin azaldığını ve olumlu etki ettiğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın nicel ve nitel sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise, ölçekten elde edilen öğretmen adaylarının ortalama puanları (2.63) öğretmenlik mesleğine kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durumu yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler açıklamakta ve genellemektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının ölçeğe idealist cevaplar verdiğini görüşme sorularına kaygılarını daha açık ifade ettiğini söylemek mümkündür.

5.2. Öneriler

Sosyal bilgiler son sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmanın nicel ve nitel sonuçları göz önünde bulundurulduğunda yapılacak öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

- Çalışmanın Türkiye'deki üniversitelerin eğitim fakültelerinde yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören diğer öğretmen adaylarını kapsayacak şekilde yapılması önerilebilir.
- Öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerinin belirlemesi ilgili yapılan nitel ve nicel çalışmaların artırılması ve farklı değişkenler açısından karşılaştırılması önerilebilir.
- Araştırmanın staj uygulamalarının öğretmenlerin mesleki kaygı düzeylerine olumlu etkisi olduğu sonucundan hareketle adayların staj eğitimlerine birinci sınıftan itibaren uygulamalı olarak başlatılması önerilebilir.
- Adayların mesleki kaygı düzeyleriyle ilgili odak grup görüşmeleri yapılarak sorunlar ve çözüm önerileri üzerine derinlemesine nitel çalışmalar yapılabilir.



KAYNAKÇA

- Adıgüzelli, Y. (2015). Examination of occupational concern of pre-service teachers based on various variables in Turkey. *Educational Research and Reviews*, 10(4), 397-402.
- Akgün, A., Gönen, S., ve Aydın, M. (2007). İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), 283 – 299.
- Akhan, E. N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceleri. *International Journal of Social Science Studies*. 32 (3), 267-289.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28 (128), 65-71.

- Alisinanoğlu, F., Kesicioğlu, A.S., ve Ünal, E. (2010). Okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları II Sempozyumu*, Mayıs.
- Alkan, G. (2013). *Fen ve Teknoloji derslerinde farklı deney türleri kullanmanın ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına, laboratuvara yönelik tutumlarına ve fen kaygı düzeylerine etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Atmaca, H. (2013). Almanca, Fransızca ve İngilizce Öğretmenliği Bölümünde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygıları. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish and Turkic*, 8(10), 67 – 76.
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bircan, İ. ve Sefunç, M. (2000). Eğitimin yönetsel temelleri. V. Sönmez (Ed.) *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bozdam, A. (2008). *Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bozkurt, S. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, matematik kaygısı, genel başarı ve matematik başarıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cabı, E. ve Yalçınalp, S. (2013). Öğretmen adaylarına yönelik mesleki kaygı ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 85- 96.
- Creswell, J. W. & Plano-Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. London: Sage Publications.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve fen edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (14), 115-127.
- Çelikten, M. ve Can, N. (2003). Yönetici, öğretmen ve veli gözüyle ideal öğretmen. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 253-267.

- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.
- Çubukçu, Z., & Dönmez, A. (2011). The examination of the professional anxiety levels of teacher candidates. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 7(1), 3 – 25.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Demiriz, S. ve Ulutaş, İ. (2003). 9-12 yaş çocuklarının kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 3 (1), 1-9.
- Doğan, T, ve Çoban, A. E. (2009). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 157 – 168.
- Dominglos, E., Abad, M. and Alfonso, G. (2015). *Physics anxiety, academic achievement and coping mechanisms of sophomore bee students of the college of teacher education* (Unpublished Master's Thesis). Benguet State University.
- Dilmaç, O. ve Topal, G. (2017). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının mesleki kaygılarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 383-403.
- Göçer, A. (2014). Öğretmen rolleri, öğrenci etkililiği ve eğitim kazanımları bakımından Türkçe dersi metin işleme süreci. *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (204), 167-197.
- Gümrükçü Bilgici, B. (2016). *Okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, C. (2019). *Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- İşlek, M. (2016). *Ergenlerde kaygı ve duanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kafkas, M. E., Mahmut, A. Ç., Çoban, B. VE Karademir, T. (2010). Beden eğitimi öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile mesleki kaygıları arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).

- Kapıkıran, N. A. (2006). Başarı kaygısı ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-6.
- Kara, A. (2020). *Müzik öğretmeni adaylarının kişilik özellikleri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Z. Ve Akdemir, A. S. (2016). *Learning and teaching*. Ankara: Çözüm Eğitim Yayıncılık.
- Kesebir, S. (2004). Depresyon ve somatizasyon. *Klinik Psikiyatri*, 1, 14-19.
- Kozikoğlu, İ., ve Senemoğlu, N. (2018). Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler: Nitel bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 341-371.
- Köknel, Ö. (2014). *Kaygıdan korkuya*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Köroğlu, E. (2013). *Kaygılarımız, korkularımız nedir? Nasıl baş edilir?*. Ankara: HYB.
- Kuzucu, Y. (2013). *Küçükler için büyüklere çocuk ve ergen ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5 (9), 201-211.
- MEB (2017a). Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/06160558_9-YYretmen_Yeterlikleri_KitabY_sosyal_bilgiler_YYretmeni_Yzel_alan_yeterlikleri_ilkYYretim_parYa_12.pdf adresinden 16.11.2020 de alındı.
- MEB. (2017b). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf adresinden 22.11.2020 de alındı.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (2th edition). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Nozoğlu, F. (2020). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fizik dersine yönelik kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve fizik kaygısı ile başa çıkma yaklaşımları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Nozoğlu, F. (2020). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fizik dersine yönelik kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve fizik kaygısı ile başa çıkma yaklaşımları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- Özkan, M. ve Arslantaş, H. İ. (2013). Etkili öğretmen özellikleri üzerine sıralama yöntemiyle bir ölçekleme çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 311-330.
- Perişan, N. (2018). *Kaygı, psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma yolları arasındaki ilişki: üst bilişin aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saban, A., Korkmaz, İ., ve Akbaşlı, S. (2004). Öğretmen adaylarının mesleki kaygıları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 17, 198-209.
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2014). Üniversite öğrencilerinde algılanan stres düzeyi ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki. *International Journal of Turkish Education Sciences*, 44-56
- Sungur, M. Z. (1993). Davranış tedavileri. *Psikiyatri Bülteni*, 2 (3), 109-115.
- Sünbül, A.M. (2001). Bir meslek olarak öğretmenlik. Özcan Demirel, & Zeki Kaya (Eds.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* içinde (s. 223 – 254). Ankara: Pegem
- Şahin, A. (2011). Öğretmen algılarına göre etkili öğretmen davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 239-259.
- Şahin, O. (2019). Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarında akademik öz yeterlik ve mesleki kaygı arasındaki ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Şanlı Kula, K. ve Saraç, T. (2017). Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin kaygı ve umutsuzluklarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (2), 14-29.
- Taşgın, Ö. (2006). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 679 – 686.
- Tatar, M. (2004). Etkili öğretmen. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1-12.
- Tosuntaş, Ş. B. (2020). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin incelenmesi. *Academy Journal of Educational Sciences*, 4(1), 53-61.
- Türk Dil Kurumu (2020). Kaygı. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 09.11.2020 de alındı.
- Türk Eğitim Derneği (2009). *Öğretmen yeterlikleri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.

- Uygun, K., Avaroğulları, M. ve Oran, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 11 (21), 417-436.
- Uysal, T. (2019). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının matematik öğretim öğretimi kaygıları ile matematik öğretimi yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ültaş, İ. (2005). *Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik matematik kaygı ölçeği (MKÖ-Ö) 'nin geliştirilmesi ve matematik kaygısına ilişkin bir değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal Karagüven, H. (1999). Açık kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği ile ilgili bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 203-218.
- Ünal, S. (2017). Anksiyete ve Bozuklukları. https://www.researchgate.net/publication/314754786_Anksiyete_ve_Bozukluklari adresinden 10.11.2020 de alındı.
- Ünaldı, Ü.E., ve Alaz, A. (2008). Coğrafya öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26, 1 – 13.
- Yenilmez, K. (2008). Open primary education school students' opinions about mathematics television programmes. *Turkish Online Journal of Distance Education – Tojde*, Cilt 9(4), 176- 189.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Cilt 10). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 157- 177.

Web Siteleri

- URL 1 (2020). Anksiyete. <https://www.kognitiv.no/wp-content/uploads/2014/11/Angst-Tyrkisk.pdf> adresinden 10.11.2020 de alındı.

EKLER

Ek 1. Enstitü Uygulama İzni



T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü



Sayı : 36380087-302.08.01-E.4933
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı/Alı Sezer
ERMENEK

11/01/2020

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Doç. Dr. Fatih USLU danışmanlığındaki 20175419008 numaralı öğrencisi Ali Sezer ERMENEK' in "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi" isimli tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi son sınıf öğrencilerine uygulama yapabilmesinin uygun görüldüğüne ilişkin Eğitim Fakültesi Dekanlığı' nın 08.01.2020 tarih ve 3170 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ
Müdür

Ek 2. Fakülte Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08/01/2020-E.3170	
	
T.C. EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI Fakülte Uzmanlar Grubu	
Sayı : 82495438-302.14.06-E.3170 Konu : Uygulama İzni	08/01/2020
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE	
Enstitümüzün 20175419008 numaralı öğrencisi Ali Sezer ERMENEK'in hazırlanmış olduğu ölçeği Fakültemiz Sosyal Bilgiler Eğitimi son sınıf öğrencilerine uygulama talebinin uygunluğuna ilişkin Bilim Kurulu Kararımız ektedir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.	
e-imzalıdır Prof. Dr. Mehmet CANBULAT Dekan	
Ek: 1 sayfa	
Adres: Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Eğitim Fakültesi Dekanlığı, 07058 Kampus/ANTALYA Telefon: 0 242 226 19 50 Faks: 0 242 226 19 53 e-Posta: yuzul@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ: http://egitim.akdeniz.edu.tr	Bilgi için: Elif ÖNSAL Uzman: Bilgiayar İşletmeni

Ek 3. Bildirim Formu

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Haziran, 2021

Ali Sezer ERMENEK

Ek 4. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Ölçeği Kullanma izni

AK

Ayşe Nesibe KÖKLÜKAYA <

19.11.2019 Sal 17:18

Siz

↩ ↪ → ...

Merhabalar, ölçeğimizi çalışmanızdan kullanmanız bizi mutlu eder.

İyi çalışmalar dilerim.

----- Orijinal Mesaj -----

Kimden:

Kime:

Gönderilenler: Tue, 19 Nov 2019 16:02:23 +0300 (EET)

Konu:

Hocam merhabalar,

Ben Akdeniz Üniversitesi sosyal bilgiler eğitimi yüksek lisans öğrencisi Ali Sezer ERMENEK. Sizin uygulamış olduğunuz öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı ölçeğinizi tez çalışmamda uygulamak için izninizi talep ediyorum. İyi günler, iyi çalışmalar hocam.

--

Doç. Dr. Ayşe Nesibe ÖNDER

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü

Fen Bilgisi Eğitimi ABD

Ek 4. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Kaygı Ölçeği

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda Öğretmenlik mesleğine yönelik kaygı düzeylerini belirleyen bazı ifadelere yer verilmiştir. Söz konusu ifadeye hangi oranda katılıyorsanız, lütfen karşısındaki ilgili sütunu “X” ile işaretleyiniz. Bu araştırma tamamen bilimsel amaç taşımaktadır. Vereceğiniz cevaplar sadece yüksek lisans tez çalışmasında veri olarak kullanılacaktır. Samimi ve eksiksiz cevaplar vermeniz çalışmamız için oldukça önemlidir. Şimdiden katılımlarınız için teşekkür ederim.

Ali Sezer ERMENEK

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

Gano:

Anne Eğitim Durumu: Okuryazar değil () İlköğretim () Ortaöğretim () Lisans () Lisans Üstü ()

Baba Eğitim Durumu: Okuryazar değil () İlköğretim () Ortaöğretim () Lisans () Lisans Üstü ()

Aile Gelir Durumu: 1600 TL altı () 1600 TL- 3000 TL () 3001 TL - 6000 TL () 6001 TL üstü ()

Üniversiteye Gelmeden Önce Yaşadığınız Yerleşim Birimi: Köy () Şehir () Büyükşehir ()

	İfadeler	(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Kararsızım	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum
1	Öğrencilerin derse yönelik ilgi ve motivasyonunu sağlayamayacağımı düşünüyorum.					
2	Öğrencilerin el-göz-beyin koordinasyonlarını geliştirecek etkinlikler tasarlayamamaktan çekinirim.					
3	Farklı zekâ alanına sahip öğrencilere yönelik ders işleyebileceğimden eminim.					
4	Derste verilen teorik bilgiyi günlük hayat örnekleriyle bağdaştıramamaktan korkuyorum.					
5	Farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanacak beceriye sahip olmadığımı düşünüyorum.					
6	Değerlendirme esnasında adaletli olamamaktan korkuyorum.					
7	Sınıf ortamında tüm gözler üzerimdeyken ders işleme düşüncesinden sıkıntı duyarım.					
8	Gelecek nesilleri yetiştirecek olma düşüncesi beni strese sokuyor.					
9	Bildiklerimi öğrencilere anlatamamaktan korkuyorum.					
10	Hiçbir zaman kendimi derse tam olarak hazır hissedemeyeceğimi düşünüyorum.					

11	Öğrencilerin beni başka öğretmenlerine ya da velilerine şikâyet etme düşüncesi beni endişelendiriyor					
12	Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayamamaktan çekiniyorum.					
13	Dersi öğrettiğim halde öğrencilerin başarısız olmasından tedirginim.					
14	Dersi yalnız teorik olarak değil uygulamalı olarak da işleyebilirim.					
15	Alanımla ilgili donanımlı bir öğretmen olacağıma inanıyorum.					
16	Duyuşsal öğrenmeleri sağlayabileceğim konusunda şüpheliyim.					
17	Öğretmen her şeyi bilir düşüncesi panik olamama neden oluyor.					
18	“Öğretmenlik mesleği kutsaldır” ibaresi bende endişe yaratıyor.					
19	Ders anlatırken sınıfın kontrolünü kaybetmekten çekiniyorum.					
20	Öğrencilerde not kaygısına neden olmaktan korkuyorum.					
21	Öğrenciler arasında ders başarılarına göre ayırım yaparsam diye huzursuzluk hissediyorum.					
22	Her derse iyi hazırlanıp geleceğimden eminim.					
23	Öğrencilerin beni sevmeyeceği düşüncesinden tedirginlik duyuyorum.					
24	Öğrencilerin her sorduğuna cevap verememekten korkuyorum.					
25	Derslerde teknoloji kullanacak olmaktan dolayı gerginim.					
26	Öğrencileri araştırma-sorgulamaya yönlendirebileceğim konusunda şüpheliyim.					
27	Müfettiş tarafından denetlenecek olma düşüncesi panik yapmama neden oluyor.					
28	Öğrenci seviyesine uygun ders anlatamayacağım düşüncesinden rahatsızım.					
29	Öğrencilerimin gelişimi konusunda ailesi ile işbirliği yapamamaktan çekinirim.					
30	“İyi öğretmen” ifadesindeki iyi sıfatına sahip olamazsam diye endişe duyuyorum.					
31	Derslerde zamanı etkili kullanabileceğim konusunda kendime güvenmiyorum.					
32	Okuldaki teknik yetersizlikler yüzünden istediğim uygulamaları yapamayacak olma ihtimali beni endişelendiriyor.					
33	Kendi psikolojik sıkıntılarımı sınıf içine yansıtmaktan korkuyorum.					
34	Kriz yönetimi yapamamaktan çekiniyorum.					
35	Öğrenciler için doğru bir rol model olamamaktan endişe duyuyorum.					

Ek 5. Görüşme Formu

Görüşme Yapılan Yer:

Tarih ve Saat:

Görüşme Formu Soruları

1. Öğretmenlik mesleğine yapabilmeye yönelik bir kaygı taşıyor musunuz?

Evet, ise bu kaygılar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

Hayır, ise mesleğinize bakış açınızı lütfen anlatın.

2. Sosyal bilgiler dersine yönelik mesleki alan yeterlilikleriniz, öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarınızı etkiliyor mu? Açıklayınız.

3. Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek farklı öğretim yöntem ve teknikleri konusundaki yeterliliğiniz mesleki kaygılarınızı etkiliyor mu? Lütfen açıklayınız.

4. Aldığınız lisans eğitimi mesleki kaygı düzeyinizi nasıl etkiledi? (olumlu- olumsuz gibi açıklayarak lütfen)

5. Yapmakta olduğunuz staj mesleki kaygı düzeyinizi nasıl etkiledi? (olumlu- olumsuz gibi açıklayarak lütfen)

6. Alanınızın geleceğine yönelik inancınız mesleki kaygı düzeyinizi nasıl etkiliyor? (olumlu- olumsuz gibi açıklayarak lütfen)

7. Öğretmenlik mesleğine yönelik kaygılarınızı etkileyebilecek diğer faktörler nelerdir? Açıklayınız.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim: Ali Sezer ERMENEK

Doğum Yeri: Mersin Silifke

Doğum Tarihi: 31.07.1995

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Bekar

Ehliyet: B Sınıfı

İŞ TECRÜBELERİ

- 30. 08. 2020 tarihinden itibaren Jandarma Genel Komutanlığında Teğmen rütbesi ile görev yapmaktayım.

ÖĞRENİM DURUMU

Lise: Ertan Cüceloğlu Anadolu Lisesi

Lisans: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Anabilimdalı

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

İngilizce: Orta

İNTİHAL RAPORU

Ali sezer tez

ORJİNALLIK RAPORU

%8

BENZERLİK ENDEKSİ

%9

İNTERNET KAYNAKLARI

%5

YAYINLAR

%1

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

www.icoess.com

İnternet Kaynağı

%2

2

www.sosyalarastirmalar.com

İnternet Kaynağı

%2

3

www.asead.com

İnternet Kaynağı

%1

4

www.jasstudies.com

İnternet Kaynağı

%1

5

egitim.baskent.edu.tr

İnternet Kaynağı

%1

6

Submitted to Akdeniz University

Öğrenci Ödevi

%1

7

arastirmax.com

İnternet Kaynağı

%1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

Üzerinde